

ՄԵՐ ԱՆԿԻՆԵՆ

Փաշինեանը Երկու Արանքի Միջեւ

Վերջին շրջանին զգալիորեն աւելցած են քննադատութիւններն ու դժգոհութիւնները Փաշինեանի կառավարութեան վարած ներքին քաղաքականութեան ու առած որոշ քայլերուն կապակցութեամբ, այս անգամ ոչ թէ ընդդիմադիր ուժերուն կողմէ, այլ յեղափոխութեան աջակից նկատող շրջանակներուն եւ նաեւ ժողովրդային խաւերուն կողմէ:

Այս երեւոյթը աւելի ցայտուն կերպով արտայայտուեցաւ Սահմանադրական Դատարանի վերջին նշանակումներուն առթիւ: Իշխանութիւնները քննադատուեցան նախկին վարչակարգին ծառայած անհատները որպէս ՍԳ դատաւորներ առաջադրուելուն առիթով: Կառավարութեան կողմէ ներկայացուած առաջին թեկնածուի պարագային, ի յայտ եկաւ որ ան Մարտ 1-ի իրադարձութիւններուն առթիւ անարդար վճիռներ արձակած դատաւորի մը որդին է եւ կրնայ օրին մէկը ունենալ շահերու բախում: Կարելի եղաւ այս նշանակումին առաջը առնել, երբ թեկնածուն ինքնակամ հրաժարեցաւ տեսնելէ ետք իր դէմ բարձրացած աղմուկի տարողութիւնը: Սակայն երկրորդը թեկնածուն Երուսաղէմ Խունդկարեանը, որու անունը ներկայացուած էր դատաւորներու ընդհանուր ժողովէն, հաստատուեցաւ Ազգային ժողովին կողմէ, հակառակ որ անոր անցեալը եղած է ոչ այնքան փայլուն: Ան հաստատած էր Քոչարեանի կողմէ «Ա1+» անկախ հեռատեսիլ փակումը, իսկ տարիներ ետք Մարդու Իրաւունքներու Եւրոպական դատարանը այդ որոշումը գտնալով անարդար, պարտադրած էր Հայաստանի կառավարութեան 30 հազար Եւրօ վճարուց հատուցում վճարել «Ա1+»-ի սեփականատիրոջ:

Յատկապէս այս նշանակումը վրդովմունք յառաջացուց շատերու մօտ եւ նոյնիսկ կայ մտավախութիւն որ, Հրայր Թովմասեանը կրնայ դարձեալ ընտրուիլ Սահմանադրական Դատարանի նախագահ:

Ֆէյսպուքեան երկար գրառումով մը վարչապետ Փաշինեան պատասխանեց իշխանութիւններու հասցէին բարեկամ շրջանակներէն եկող մեղադրանքներուն:

«2018 թուականի յեղափոխութիւնից յետոյ հանրային քննարկումների ամենատարածուած խօսույթներից մէկը իշխանութիւնների սխալ քայլերի վերահանումն ու նրան ճիշդ քայլերի մղելու փորձերն են:

Հանրային քննարկումների

Հայաստանի Մէջ Նշուեցաւ Անկախութեան 29-րդ Տարեդարձը «Մինչեւ 2050 Թուականը Հայաստանի Բնակչութիւնը Հասցնել Առնուագն 5 Միլիոնի», Ըսաւ Վարչապետ Փաշինեան

Հայաստանի անկախութեան 29-ամեակի առթիւ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան, նախագահ՝ Արմէն Սարգսեան, Արցախի նախագահ՝ Արայիկ Յարութիւնեան, Գարեգին երկրորդ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ այցելած են «Եռաբլուր» գիւտերական պանթէոն՝ յարգանքի տուրք մատուցելու իրենց կեանքը Հայրենիքի անկախութեան համար զոհաբերած հայորդիներու յիշատակին, հաղորդած են պաշտօնական աղբիւրները:

Վարչապետը ծաղիկներ դրած է սպարապետ Վազգէն Սարգսեանի, Անդրանիկ Օզանեանի շիրիմներուն եւ ծաղիկապակ՝ զոհուած ազատամարտիկներու յիշատակը յաւերժացնող յուշահամալիրին, հաղորդած է պետութեան ղեկավարի աշխատակազմի տեղեկատուութեան եւ հասարակութեան հետ կապերու վարչութիւնը:

Պատասխանելով լրագրողներու հարցերուն՝ նախագահ Արմէն Սարգսեան նշած է. - «Երեւան տարի առաջ մեր ժողովուրդը երազանք ունէր՝ դարբերով փայփայած երազանք՝ վերականգնել իր անկախ պետականութիւնը, եւ 29 տարի առաջ այդ երազանքը կատարուեց: Այս ընթացքում ունեցանք ե՛ւ մեծ յաղթանակներ, ե՛ւ դժուարութիւններ, կարծում եմ, բոլոր լաւ եւ վատ դասերը սովորել ենք: Ժամանակն է, որ նորից երազենք, որպէսզի յաջորդ երեսուն տարում կառուցենք աւելի ամուր ու հզօր պետութիւն: Քսանինը տարի առաջ մենք բոլորով հաւատացինք եւ ստացանք այն, ինչ ուզում էինք: Եթէ այսօր էլ հաւատանք, կարգապահ ու կազմակերպուած լինենք, յստակ նպատակ ու ծրագիր ունենանք, ապա կը հասնենք մեր երազանքին»:

Անկախութեան տօնին առթիւ Հայաստանի եւ Արցախի ղեկավարները եւ Վեհափառը կ'այցելեն Եռաբլուր

Անկախութեան տօնի առիթով ՀՀ Զինուած ուժերու ռազմաօդա-

չին ուժերը տօնական թռիչք կատարած են Երեւանի երկինքը: Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան թռիչքին հետեւած է «Յաղթանակ» զբօսայգիի բարձունքէն: Վարչապետը նաեւ ծաղիկներ խոնարհած է «Յաղթանակ» զբօսայգիի Ամար կրակին մօտ, ըսուած է պետութեան ղեկավարի աշխատակազմի տեղեկատուութեան եւ հասարակութեան հետ կապերու

Տեղի Ունեցաւ ՍԳԴԿ Արեւմտեան Ամերիկայի Կառոյցներու Ընդլայնում Գաւառը

Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութեան Արեւմտեան Ամերիկայի Վարիչ Մարմնի նախաձեռնութեամբ, Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 17-ին, 2020, Կուսակցութեան Փաստփնայի կեդրոնին մէջ, տեղի ունեցաւ շրջանի կուսակցական մասնաճիւղերու, ինչպէս նաեւ մեր հովանաւորութեան տակ գործող կառույցներու՝ Հայ Ամերիկեան Խորհուրդի, Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան, Հայկական Կրթական Բարեսիրական Միութեան, Հայ Մարմնամարզական Միութեան, «Կայծ» Երիտասարդական Միութեան եւ «Մասիս» շաբաթաթերթի հերթական հաւաքը:

Սոցիալ Դեմոկրատիկ կուսակցական հանդիպումի ընթացքին Վարիչ Մարմնի ատենապետ ընկ. Վազգէն Խոտանեան համապարփակ գեկուցումով հանդէս գալով, մասնաւորաբար անդրադարձաւ քորոնա ժահրի պատճառով յառաջացած համընդհանուր ճգնաժամային վիճակին պատճառաւ աշխատանքային պայմաններու փոփոխութեան եւ անոնց յարմարուելու կարեւորութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ շարունակել միաւորներու գործունէութիւնը տարբեր բնագաւառներէն

ներս: Անդրադարձ եղաւ համավարակի սկզբնական շրջանին մեր օրկանի դիմագրաւած դժուարութիւններուն, որոնց պատճառաւ թերթի ցրուածը կատարուեցաւ էլեկտրոնային փոստով: Այժմ, յաղթահարելէ ետք այդ դժուարութիւնները «Մասիս» վերսկսաւ հրատարակուիլ տպագիր ձեւով:

Համաճարակի տագնապալի այս օրերուն ամենէն ծանր պարտականութիւնը ինկած էր Հայկական Կրթական Բարեսիրական Միութեան ուսերուն եւ ան, ոչ միայն շարունակեց կրթանպաստ հայթայթել ուսումնաստենչ հայ ու-

Հրանդ Տինքի Անուան Մրցանակին Արժանացան Օսման Քաւալան եւ Մուգն Հասանը

Հրանդ Տինքի անուան միջազգային մրցանակի այս տարուայ դափնեկիրը թուրք նշանաւոր հասարակական գործիչ՝ Օսման Քաւալան է:

Աւելի քան հազար օր ճաղերուն ետեւը գտնուող Քաւալան Միլիվրի բանտէն յղած իր ուղերձին մէջ նշած է. - «Կը հաւատամ, որ հասարակութեան տարբեր հատուածներու եւ տարբեր երկիրներու մէջ ապրող մարդոց միջեւ առկայ նախապաշարումները հնարաւոր է յաղթահարել մտածելով, խօսելով եւ լսելով միջոցով»:

Իր խօսքին մէջ Քաւալան յիշած է նաեւ բանտ գտնուող քուրտ քաղաքական գործիչ՝ Սեւաթ Երմէնի Տեմիրթաշին, լրագրող, հրապարակախօս՝ Ահմետ Ալթինին, բանտարկուած միւս լրագրողներուն եւ հացադուլի հետեւանքով վերջերս մահացած փաստաբան՝ Էպրու Թիմթիքին:

ՎԱՅԱՏԱՆԵԱՆ ՄԱՍԻՍ

Ալիեւը Գիտի, Թէ Ով Է Լինելու Առաջին Ջոհր. Նա Օգնութիւն Է Յայցում

ԱՐԱՍ ԱՄՍՏՈՒՆԻ

Անհոգ եղէք, մենք յաղթել ենք ու միշտ յաղթող ենք լինելու՝ Եռաբլուրում լրագրողների հետ ճեպագրուցում չաչտաչարել է Հայաստանի պաշտպանութեան նախարար Դաւիթ Տոնոյեանը, երբ լրագրողները հարցրել են օրերս Տաւուշի ուղղութեամբ ատրպէյճանական նոր սադրանքին պատասխան տալու մասին: Դաւիթ Տոնոյեանը խորհրդարանում յայտարարել էր, որ Ատրպէյճանը մտահոգ է, քանի որ գիտի՝ իրականացուելու են համապատասխան գործողութիւններ:

Ատրպէյճանը վերջին օրերին ու շաբաթներին վարում է գերինտենսիւ քարոզչութիւն աչն շեշտադրումով, թէ հայկական կողմը պատրաստուում է պատերազմի, պատրաստուում է սադրանքի: Պաքուի այդ քարոզչութիւնը Հայաստանում ընկալուում է որպէս պատերազմի նախապատրաստութիւն, որի համար պատասխանատուութիւնն Ատրպէյճանը փորձում է դնել Հայաստանի վրայ: Արդեօք այստեղ է խնդիրը՝ իհարկէ բաւականին բարդ է ասել, քանի որ դրա համար պէտք է մտնել Ալիեւի թէ՛ գլխի մէջ՝ հասկանալու համար, թէ ինչ է կատարում այնտեղ, թէ՛ նաեւ նրա դրուութեան:

Բանն այն է, որ Ատրպէյճանի նախագահը տապալուել է հիմնաւորապէս՝ իր քաղաքական փրկիսփայտութեան առումով:

Նա այլեւս չունի ժամանակ եւ կա՛մ պէտք է սկսի պատերազմ, կա՛մ պէտք է տապալուի՝ ատրպէյճանական հանրութեանը չկարողանալով բացատրել, թէ, ի վերջոյ,

ինչու է ի դնում յաղթելու, եթէ այդքան վատահ է իր բանակի վրայ: Պատերազմ սկսելու համար Ալիեւը պէտք է ունենայ ոչ թէ 100, այլ 500 կամ 1000 տոկոս համոզուածութիւն, որ այն աւարտելու է նախ՝ արագ, եւ յետոյ՝ յաղթանակով: Ալիեւն այդպիսի համոզուածութիւն կարող է ունենալ միայն մի դէպքում՝ եթէ ունի նոյնքան երաշխիք, որ ուժային կեդրոնները, որոնք հետաքրքրուած են ռեզիոնալ անվտանգութեամբ, ոչ միայն չեն խանգարելու իրեն, այլ նաեւ նպաստելու են այդ յաղթանակին:

Այլ կերպ ասած՝ Ատրպէյճանի համար չկայ եւ տեսանելի ապագայում չի լինելու պատերազմ սկսելու անհրաժեշտ նախադրեալ: Հետեւաբար Ալիեւը կարող է գնալ այդ քայլին մի դէպքում՝ եթէ նրան ստիպեն: Ըստ այդմ՝ եթէ նրան ստիպեն գնալ ռազմական մեծ սադրանքի, ուրեմն անկասկած է, որ դա լինելու է այն փոսը, որում առաջինը յայտնուելու է Ալիեւը, յետոյ իհարկէ կարող է յայտնուել ամբողջ ռեզիոնը: Ահա թէ ինչու է Ատրպէյճանի նախագահի պաշտօնը զբաղեցնող ի՛նչամ Ալիեւը ինտենսիւացրել քարոզը, թէ Հայաստանը պատրաստուում է պատերազմի:

Ալիեւն այդպիսով փորձում է կանխել պատերազմի պարտադրանքը, որ կարող է յայտնուել իր վրայ, եւ որի առաջին զոհն էլ դառնալու է հենց ինքը: Ալիեւը պատերազմի մասին ինտենսիւ քարոզչական աղմուկով փորձում է օգնութիւն հայցել ռազմական ճանապարհով իր հարցը լուծելու դէմ:

«ԱՌԱՋԻՆ ԼՐԱՏՈՒԱԿԱՆ»

Նախկինները Մի Յաջողութիւն Այնուամենայնիւ Արժանագրեցին

ԽՍՐԱԳՐԱԿԱՆ

Այս օրերին հասարակական-քաղաքական շրջանակներում, լրատուամիջոցների էջերում ու շատկապէս սոցիալքերում ընթացող «բանավէճերի» մակարդակն իսկապէս մտահոգիչ է: Փոխադարձ վիրաւորանքներն ու անապացոյց մեղադրանքներն իջեցուել են փողոցային մակարդակի, ու տպաւորութիւնն այն է, որ այլ տարբերակ չկայ՝ յաջող քայլը ձեռնամարտն է: Բայց ամենահաւուրը նոյնիսկ ոչ թէ այս փողոցային լեզուակուռի մակարդակն է, այլ այն, թէ ինչ վիթխարի անդունդ կայ այդ «քաղաքական բանավէճերի» եւ պետութեանն ու հասարակութեանը իսկապէս յուզող խնդիրների միջեւ:

Կորոնավիրուսային համավարակի վերջը չի երեւում, ինչպէս ամբողջ աշխարհը, այնպէս էլ Հայաստանը սոցիալ-տնտեսական շատ բարդ վիճակում է եւ ելքեր է փնտռում՝ փորձելով չարմարուել նոր իրողութիւններին, մարդկանց համար իրենց ամէնօրեայ կարիքները հոգալը բարդացել է, էլ ակնյի բարդացել է պետութիւնների գործը՝ իրենց քաղաքացիների առջեւ ստանձնած պարտաւորութիւնները կատարելու հարցում, եւ այս իրավիճակում մեր քաղաքական «էլիտան» բանուգործը թողած՝ միմիանց մեղադրում է բոլոր մահացու մեղքերի մէջ:

Սա, իհարկէ, առաջին հերթին ՀՀ նախկին իշխանութիւնների հետեւողական գործունէութեան արդիւնքն է: Այո, նրանք յաջողութեան հասան եւ այնուամենայնիւ կարողացան իշխանութիւններին ներքաշել ցածրամակարդակ լեզուակուռի մէջ ու դրանով իսկ հանրութեանը ցոյց տալ, թէ տեսէք՝ մենք նոյն հարթութեան վրայ ենք: Մէկուկէս-երկու տարի առաջ որեւէ մէկը կարող էր պատկերացնել, որ Ռոբերտ Քոչարեանն, օրինակ, ոչ միայն կը համարձակուի հրապարակային ելոյթ ունենալ, այլեւ իշխանութիւններին կը մեղադրի կոռուպցիայի մէջ, Գագիկ Ծառուկեանը բարոյախրատական ելոյթներ կ'ունենայ, Սերժ Սարգսեանի թիմակիցները չեղափոխական իշխանութիւններին կը սպառնան ֆիզիքական հաշուեհարգարով, եւ այլն: Իսկ հիմա այդ ամէնը ոչ միայն իրողութիւն է, այլեւ մարդիկ կան, ովքեր լրջօրէն հետեւում են այդ «քաղաքական բանավէճերին»:

Ինչո՞ւ իշխանութիւնները չպէտք է մտնէին այդ լեզուակուռի մէջ: Որովհետեւ երբ նախկիններն են ձգտում դրան, դա հասկանալի է՝ նրանք ուրիշ ոչինչ անել չեն կարող եւ ի վիճակի են միայն հայցոյել իշխանութիւններին (ոնց էլ լինի՝ էլի հրէական յայտնի անեկդոտի պէս «նստուածքը կը մնայ»), մինչդեռ իշխանութիւնները պարտաւոր են ակնյի պատասխանատու լինել սեփական խօսքի նկատմամբ, եւ որ ամենակարեւորն է, խօսելու փոխարէն աշխատել:

Հասկանալի է, որ կորոնավարակը շատ ծանր հարուած է հասցրել երկրի տնտեսութեանը, հասկանալի է, որ այս իրավիճակում փայլուն ցուցանիշներ ակնյի չհնարաւոր չէ (ինչպէս հնարաւոր չէր, ասենք, ՍՍՀՄ փլուզման եւ դրան յաջորդած պատերազմի տարիներին), բայց այդ նոյն կորոնա-

վարակը պիտի իշխանութիւնների համար ոչ թէ «մեղմացուցիչ հանգամանք» լինի, այլ կրկնապատիկ եռանդով ու արդիւնաւետութեամբ աշխատելու խթան:

Պարզ է, որ միշտ էլ կը գտնուեն մարդիկ, ովքեր կը յայտարարեն, թէ Քոչարեանի օրօք ակնյի լաւ էր, որովհետեւ խաղողն ակնյի բարձր գնով էին մթերում, կամ Սերժ Սարգսեանի ժամանակ ակնյի լաւ էր, որովհետեւ փողոցում առանց դիմակ քայլելու համար չէին տուգանուած: Ընդ որում՝ այդ մարդկանց մեղադրել չի կարելի, այդպէս մտածելը նրանց իրաւունքն է եւ եթէ հանրային գիտակցութիւնն այդ մակարդակի վրայ է, ուրեմն էլի իշխանութիւններն են մեղաւոր, որովհետեւ չեն կարողացել մարդկանց ներկայացնել իրական խնդիրները կամ ներկայացրել են ոչ այնքան համոզիչ:

Իսկ սա նշանակում է, որ իշխանութիւնների երկիւստութիւնը պիտի ոչ թէ նախկինների հետ լինի, այլ հասարակութեան: Այո, դա ակնյի բարդ է, որովհետեւ մարդիկ, ճիշտ թէ սխալ, բայց կոնկրետ հարցեր են բարձրացնում, եւ այդ երկիւստութիւնը յաճախ կարող է տհաճ լինել իշխանութիւնների համար, մինչդեռ նախկինների հետ լեզուակուռ ճշտ է՝ անցեալից մի երկու դրուագ ես չի չեցնում, եւ վերջ: Բայց հասարակութեանը պէտք է ոչ թէ նախկինների «պորտը տեղը դնող», այլ իր հետ երկիւստող ու անզամ բանավիճող իշխանութիւն: Եւ սա ամենակարեւորն է:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ»

Մօտակայ 3 Տարուայ Սիքուելը

ԱՐԱՍ ԱԲՐԱՄՍԵԱՆ

Անգլերէն «sequel» բառն առաջացել է լատինական «sequella»-ից եւ բառացիօրէն նշանակում է «չարունակութիւն»: Այդ հասկացութիւնն առաւել կիրառելի է հեռուստասերիալների դէպքում:

Պատկերացրէք, որ սերիալը մէկ-երկու սեզոնի ընթացքում արդէն սպառել է իր սիւժետային հիմնական գծերը, հերոսներն էլ ասպրել են զարգացման անհրաժեշտ շրջափուլը (յաճախ այդպէս է լինում, երբ այդ առաջին սեզոնների սիւժէի հիմքում գրական մի գործ է), բայց պրոդիւսերները զգում են, որ հեռուստադիտողների հետաքրքրութիւնն ամբողջութեամբ չի սպառուել, սերիալն ինչ-որ չափով կը պահպանի իր վարկանիշը եւ, հետեւաբար, կը կարողանայ ներգրաւել գովազդային որոշակի միջոցներ: Այդ նկատաւորումներից ելնելով՝ նկարահանում է այդ սերիալի օրգանական շարունակութիւնը հանդիսացող, կամ, առնուազն, մի քանի հերոսների ընդգրկող, մէկ այլ սերիալ, որը ձգում է եւս մի քանի սեզոն, մինչեւ արտադրանքը կը կորցնի իր կոմերցիոն նշանակութիւնը: Որպէս կանոն՝ շարունակութիւնը պակաս հետաքրքրի է լինում, քան, այսպէս ասած, «հիմնական մասը»:

Նման ձեւով «2018 յեղափոխութիւն» սերիալի հիմնական մասն արդէն աւարտուել է: «Սաչիկի 50/

50», «Մանուէլի տուշոնկա», «Քոչարեանի դատավարութիւն» սիւժետային գծերն այլեւս զարգանալու ներուժ չունեն, որովհետեւ կորցրել են իրենց հետաքրքրութիւնը հանդիսատեսի աչքերում: Մի քիտուելում, իհարկէ, հնարաւոր են «Սերժի դատավարութիւն» կամ «Հրաչրի սանիկի գործ» ենթասիւժետները, բայց ընկալման թարմութեան տեսակէտից դրանք չեն մրցի այն յուզիչ իրադարձութիւնների հետ, որոնք տեղի ունեցան Երկու տարի առաջ:

Հասարակութիւնը վերադառնում է իր սովորական կրաւորական, ապատիկ, կ'ասէի անգամ՝ փնթփնթան վիճակի մէջ, եւ այլ կերպ չէր էլ կարող լինել. թէ՛ չեղափոխութեան եւ թէ՛ լճացման շարունակութեան դէպքում հնարաւոր չէ, որ մարդկանց սոցիալական վիճակը բարելաւուէր այնքան, որ նրանք գո՛հ մնան որեւէ կառավարութիւնից: Իսկ «բարելաւման» թուերն ու տոկոսները, որ 30 տարի շարունակ հնչեցուում են բոլոր կառավարութիւնների կողմից, քաղաքացիների վստահութիւնը չեն վայելում:

Քաղաքական ոլորտում սիքուելի հիմնական սիւժետները յայտնի են: ՀՀԿ-ականներն ու քոչարեանականները շարունակելու են ապրել իշխանութեան դեկին վերադառնալու անիրականանալի երազանքներով: ԲՀԿ-ն շարունա-

ՄԱՍԻՍ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ՊԱՇՏՏՍԱԹԵՐԹ՝
ՍՈՅԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ՅԱՇՎԱԿԵԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջանի

ԽՍՐԱԳԻՐ
ԳՐԻԳՈՐ ԽՈՏԱՆԵԱՆ

ՎԱՐԻՉ ՏՆՕՐԵՆ
ՎԱՐԷ ԱՋԱՊԱՅԵԱՆ

MASSIS Weekly
Organ of the Armenian Social Democratic Hunchakian Party of Western USA
1060 N. Allen Ave.
Pasadena, CA 91104
Phone: (626) 797-7680
Fax: (626) 797-6863
E-Mail: massis2@earthlink.net
<http://www.massisweekly.com>

(USPS 667-310) (ISSN 0744-334X)
Published Weekly
Except Two Weeks in August

ANNUAL SUBSCRIPTION RATES:
USA \$50.00, \$100.00 (First Class)
Canada \$125.00 (Air Mail)
Overseas \$250.00 (Air Mail).
All payments must be made in US funds & Drawn on US banks.

Periodicals Postage Paid
at Pasadena CA.
Please Send Address Change To
MASSIS WEEKLY

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Արման Պապաճանեանի Գլխավորութեամբ Ստեղծուած Է «Յանուն Հանրապետութեան» Կուսակցութիւնը

Հայաստանի քաղաքական դաշտ մուտք գործեց նոր միաւոր. Սեպտեմբեր 21-ին հիմնադրուեցաւ «Յանուն Հանրապետութեան» կուսակցութիւնը:

Կուսակցութեան հիմնադիր անդամներէն, Ազգային ժողովի անկախ պատգամաւոր՝ Արման Պապաճանեան յայտարարեց, որ ազատական գաղափարախօսութեամբ իրենց կուսակցութիւնը կու գայ քաղաքական դաշտ յեղափոխական օրակարգը պաշտպանելու համար.

- «Մեր քաղաքական դաշտն այսօր էլ գործում է նախկինից ժառանգած կարծրացած կաղապարներով, քաղաքական բանավէճում տիրապետում են ոչ թէ գաղափարներն ու հայեցակարգերը, այլ հայհոյանքն ու վիրաւորանքը: Մեր յեղափոխութիւնը դեռեւս խոցելի է ու փրկուելու: Հետեւաբար երկրի ճակատագրով մտահոգ քաղաքական համակարգի, այո, հենց քաղաքական համակարգի եւ ոչ միայն իշխանութիւններին խնդիրը պէտք է լինի յեղափոխութեան ու նրա արժէքների պաշտպանութիւնը:

«Յանուն Հանրապետութեան, ժողովրդավարութեան պաշտպանների դաշինք» կուսակցութիւնը գալիս է անշրջելի դարձնելու յեղափոխութեան ընթացքը: Մենք գալիս ենք ապացուցելու, որ սին են բոլոր մարզինալ լուսանցքային խմբերի յոյսերը, թէ Նիկոլ Փաշինեանին չէզոքացնելով որեւէ մէկին կը յաջողուի կասեցնել յեղափոխութեան ընթացքը»:

Նորաստեղծ այս կուսակցութեան յայտարարած են, որ հրապարակ կու գան ահաբեկչական եւ գէնքի միջոցով քաղաքական խնդիրներ լուծելու հնարաւորութիւնն իսկ ի սպառ բացառելու համար: Մինչեւ 2018 թուականը, լրատուամիջոցներու ղեկավարութեամբ զբաղող Արման Պապաճանեան կը

Ազգային ժողովի անկախ պատգամաւոր՝ Արման Պապաճանեան

յիշեցնէ 1999 թուականի Հոկտեմբեր 27-ը եւ 2008 թուականի Մարտ 1-ը. - «Հոկտեմբեր 27-ն ու Մարտի 1-ը Հայաստանի նորագոյն պատմութեան ամենաողբերգական իրադարձութիւններն են: Կազմակերպուած յանցագործութիւններ, որոնցով սկիզբ դրուեց ապա շարունակուեց պետութեան ու իշխանութեան գաւթումը: Պետութեան բռնազաւթման շրջանակներում հետապնդուել են հարիւրաւոր քաղաքական գործիչներ, ունեցրիւ են բռնաճնշուել են հարիւրաւոր մեր քաղաքացիներ, կայացուել են տասնեակ հարիւրաւոր ապօրինի դատական վճիռներ: Այս հակապետական աքթերի հեղինակներն ու կազմակերպիչները մինչ օրս պատասխանատուութեան չեն ենթարկուել, քանի որ չի տրուել անցեալի համապարփակ իրաւաքաղաքական գնահատական, ինչը պարտաւոր էր եւ այսօր էլ պարտաւոր է անել յեղափոխական իշխանութիւնը»:

Դատարանը Բաւարարած Է Միքայէլ Մինասեանի Կալանաւորումը

Երեւանի ընդհանուր իրաւասութեան դատարանը բաւարարած է Հայաստանի երրորդ նախագահ՝ Սերժ Սարգսեանի փեսայ, Սուրբ Աթոռի մօտ Հայաստանի նախկին դեսպան Միքայէլ Մինասեանը կալանաւորելու Պետական եկամուտներու կոմիտէի (ՊԵԿ) միջնորդութիւնը:

Գլխավոր դատախազութեանէն «Ազատութիւն»-ին փոխանցեցին, որ ընդունուած մօտեցում է, երբ դատարանը կալանաւորման որոշում կը կայացնէ, սակայն մեղադրեալը հետախուզման մէջ կ'ըլլայ:

ՊԵԿ քննչական վարչութեան կողմէ քննուող գործով, Մինասեան մեղադրուած է ապօրինի հարստացման, յայտարարագրով կեղծ տուեալներ ներկայացնելու եւ յանցաւոր ճանապարհով ստացուած գոյքը օրինականացնելու մէջ: Սերժ Սարգսեանի փեսան հետախուզման մէջ է:

Ըստ ՊԵԿ-ի՝ քննութիւնը պարզած է, որ Սուրբ Աթոռի մօտ Հայաստանի նախկին դեսպանը՝ 2012-2018 թուականներուն կասկածելի աղբիւրներէ ստացած խոչոր ֆինանսական միջոցներով, բողարկուած եղանակով, Սկովտիոյ մէջ հաշուառուած օֆշորային-հեռափնեայ «Ուոլթիքս Էքսփրես Էլ

Սուրբ Աթոռի մօտ Հայաստանի նախկին դեսպան Միքայէլ Մինասեան

Փի» կազմակերպութեան միջոցով եւ ապա իր մտերիներէն՝ Ռոզա Ստեփանեանի միջոցով, վերջինիս օժանդակութեամբ հանդիսացած է «Սփայք» ընկերութեան 49 տոկոս բաժնեմասի փաստացի բաժնետէրը, սակայն այդ մասին ոչինչ նշած է իր յայտարարագրութիւններուն մէջ:

Յուշիսին Երեւանի ընդհանուր իրաւասութեան առաջին ատենի դատարանը երկրորդ անգամ մերժած էր Պետական եկամուտներու կոմիտէի միջնորդութիւնը:

ԱԱԾ Տնօրէն. «Տոսիէ»-ի Հրապարակման Իրաւական Ընթացք Պիտի Տանք

Ազգային անվտանգութեան Ծառայութիւնը (ԱԱԾ) քրէտիրական գնահատական պիտի տայ Հայաստանի պետական համակարգին մէջ գործող ռուսական գործակալներու մասին «Տոսիէ» կեդրոնի՝ նախօրէին հրապարակած հետաքննութեան, յայտարարեց ԱԱԾ տնօրէն Արգիշտի Քեարամեանը:

«Այդ հրապարակումը դիտարկում ենք որպէս յանցագործութեան մասին հաղորդում եւ համապատասխան իրաւական ընթացք ենք տալիս», - ըսաւ ան: Քրէտիրական գործ յարուցուած է, թէ՞ ոչ, ԱԱԾ տնօրէնը բացասական պատասխան տուաւ. - «Այս պահին ռուսամասիւրուում է»: Քեարամեան անպատասխան թողեց «Ազատութիւն»-ի հարցը, թէ արդեօք Ազգային անվտանգութեան ծառայութեան մէջ մինչ հետաքննութիւնը որեւէ տեղեկութիւն ունեցած են պետական համակարգի մէջ գործող ռուսական գործակալներու մասին:

«Տոսիէ» կեդրոնի հետաքննութեան համաձայն՝ Հայաստանի գրեթէ բոլոր պետական կառույցներէն, ինչպէս նաեւ հասարակական կազմակերպութիւններէն ներս կան ռուսական գործակալներ: Հետաքննութեան մէջ իշխատակուած են նաեւ Հայաստանի երկրորդ նախագահ՝ Ռոպերթ Քոչարեանի, «Բարգաւաճ Հայաստան» կուսակցութեան (ԲՀԿ) ղեկավար՝ Գագիկ Ծառուկեանի, ինչպէս նաեւ ԱԱԾ նախկին ղեկավարներու անունները: Հրապարակման մէջ ըսուած է, որ Ռուսաստանի բարեկուս-գործակալները քողարկուելու ու բացառուելու վախ չունին, քանի որ Հայաստանի ազգային անվտանգ-

ԱԱԾ տնօրէն Արգիշտի Քեարամեան

գութեան ծառայութիւնը վաղուց յայտնի է որպէս ռուսականի՝ Լիւպլեան քայի մասնաճիւղ:

Շուրջ 4 ամիս ԱԱԾ-ը ղեկավարող՝ Արգիշտի Քեարամեան, անդրադարձաւ նաեւ ԱԱԾ-ի նախկին տնօրէն Արթուր Վանեցեանի այն յայտարարութեան, թէ իր նշանակումը Ազգային անվտանգութեան համար իրական սպառնալիք է: Ի դէպ, «Տոսիէ»-ի հետաքննութեան մէջ Վանեցեանի անունը չօղորդուած էր որպէս Մոսկուայի ազդեցիկ ռուսաստանցի գործարարներու հետ յաճախակի հանդիպող անձ. - «Արթուր Վանեցեան առաջին հերթին պէտք է մտածէ այն հարցի շուրջ, որ իր՝ ԱԱԾ տնօրէն եղած ժամանակահատուածում Ազգային անվտանգութեան ծառայութեան, Յատուկ քննչական ծառայութեան եւ վարչապետի հեռախօսագրոյցները գաղտնալսած են»:

ԲՀԿ-ն, ՀՅԴ-ն եւ «Հայրենիքը» Հոկտեմբեր 8-ին Հանրահաւաքի Կը Հրաւիրեն

Գագիկ Ծառուկեանի ղեկավարած «Բարգաւաճ Հայաստանը», ԱԱԾ-ի նախկին տնօրէն Արթուր Վանեցեանի գլխավորած «Հայրենիք» կուսակցութիւնն ու Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը Հոկտեմբեր 8-ին Ազատութեան հրապարակին վրայ համապետական հանրահաւաքի հրաւիրած են: Սեպտեմբեր 22-ին տարածուած հաղորդագրութեան մէջ 3 քաղաքական ուժերը նշած են. «Անցած աւելի քան երկու տարիների ընթացքում հանրութեան սպասելիքները չեն արդարացել: Իշխանութիւնը ձախողել է ամէնուրեք: Վտանգուած է երկրի զարգացման հեռանկարը»: Հետեւաբար, ԲՀԿ-ն, ՀՅԴ-ն եւ «Հայրենիքը», «գնահատելով երկրում ստեղծուած իրավիճակը եւ անխուսափելի համարելով նոր որակի եւ ազգային իշխանութեան ձեւաւորման հրամայականը, հրաւիրում են համապետական հանրահաւաք»:

Թէ արդեօք հանրահաւաքին եռեակը պիտի բարձրացնէ վարչապետի հրաժարականի կամ ամբողջական իշխանափոխութեան հարցը, քաղաքական ուժերը չեն մանրամասնել: Այսօր խորհրդարան-

նական ձեւագրոյցներու ընթացքին ԲՀԿ-ի պատգամաւոր, Գագիկ Ծառուկեանի խօսնակ՝ Իվեթա Տօնոյեանը խոստացաւ հանրահաւաքի օրակարգի մանրամասնութիւնները յայտնել առաջիկային. - «Այս պահին մենք փաստը արձանագրում ենք, որ կայ հանրային մեծ դժգոհութիւն, եւ այս երեք քաղաքական ուժերը հնարաւորութիւն են ընձեռում այդ ձայնը լսելի դարձնելու համար»:

«Իմ ֆայլ»-էն կը կասկածին, թէ նորաստեղծ եռեակը կը յաջողի հանրային լուրջ շարժ ապահովել: Ինչպէս իմ քայլական Ռուբէն Ռուբինեանը նշեց, չի կարծեր, թէ հանրութեան շրջանակին մէջ լուրջ դժգոհութիւններ կան. - «Ձեմ կարծում, որ նոյնիսկ եթէ այդպիսի դժգոհութիւն լինէր ենթադրաբար, Ձեր նշած ուժերն էին, որ պիտի որեւէ մէկին զօրաշարժի ենթարկէին: Կարծում եմ՝ այդ 3 ուժերը չեն կարող եւ երբեւից չեն կարողանալու Հայաստանում որեւէ լայն աշակցութիւն հաւաքել, եւ դրա պատճառներն իրենք կարող են փնտռել իրենց անցելու, ներկայում եւ այլ տեղերում»:

ՊԵԿ-ը լրացուցած էր մեղադրանքը եւ աւելցուցած «Սփայքայի» դրուագը, ապա երկրորդ անգամ դիմած

Երեւանի ընդհանուր իրաւասութեան դատարան, որ բաւարարած է ՊԵԿ-ի միջնորդութիւնը:

ԼՈՒՐԵՐ

Նիկոլ Փաշինեան Ելոյթ Ունեցած է ՄԱԿ-ի 75-Ամեակի Նստաշրջանին Առթիւ

Միավորված ազգերի կազմակերպության 75-րդ տարելարնը մենք նշում ենք մարդկության համար շատ առումներով դժվար ժամանակներում

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը Միավորված Ազգերու կազմակերպութեան 75-րդ տարեդարձին հանդէս եկած է ելոյթով, որու տեսանիւթը ինչպէս միւս երկիրներու առաջնորդներունը, հրապարակուած է ՄԱԿ-ի պաշտօնական կայքով եւ Եութուպեան ալիքով:

«ՄԱԿ-ի 75-րդ տարեդարձը կը նշուի մարդկութեան համար շատ առումներով դժուար ժամանակներուն, ինչ որ իր ազդեցութիւնը կը ձգէ միջազգային յարաբերութիւններու եւ այն ընդհանուր ինսթիթուիթներու գործունէութեան վրայ, որոնք կ'ուղղորդեն միջազգային համագործակցութիւնը՝ հիմքեր ստեղծելով ընդհանուր նպատակներու կատարման համար», - յայտարարած է վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան:

«Պետութիւններ ինքնիշխանութիւնը, անկախ դրանց չափից եւ հզօրութիւնից, աւելի լաւ է պահպանուած, եւ ազգային շահերն աւելի լաւ են սպասարկուած ներկայիս համակարգում, երբ կայ յարգանք միջազգային իրաւունքի, այդ թուում՝ ՄԱԿ-ի կանոնադրութեան նկատմամբ», - շեշտած է Փաշինեան:

«Միավորված Ազգերի կազմակերպութիւնը կոչուած է փարատելու միջազգային յարաբերութիւններում մշտապէս առկայ երկուութիւնը, որն արտայայտուած է պետութիւնների բնական եսասիրութեան եւ համագործակցութեան հաւասարապէս բնական անհրաժեշտութեան մէջ:

«Միավորված Ազգերի կազմակերպութիւնն ապացուցեց իր կենսունակութիւնը՝ այս երկու թուացեալ անհամատեղելի հասկացութիւնները փոխակերպելով ինքնիշխան պետութիւնների արդիւնաւէտ համաշխարհային համակարգի՝ միավորելով դրանք ընդհանուր արժէքներով եւ սկզբունքներով, կիսելով ապագայի ընդհանուր տեսլականը եւ ունենալով համագործակցութեան ընդհանուր ինսթիթուիթներ կառուցելու վճռականութիւն:

«Արդիւնաւէտօրէն իրականացնելով ժողովուրդների ինքնորոշման սկզբունքը՝ ՄԱԿ-ը ծննդեան վկայականներ է տուել կամ օգնել է վերականգնել աւելի քան 100 ազ-

գերի ինքնիշխանութիւնը: Շատ ժողովուրդներ, ինչպէս երբեք մարդկութեան պատմութեան մէջ, հնարաւորութիւն ստացան իրենց մասնակցութիւնը բերել համաշխարհային գործերին եւ իրացնել իրենց զարգացման ներուժը՝ ընթանալով բարգաւաճման ուղով», - յայտարարած է Հայաստանի վարչապետը:

«Ենթադրութիւնը, թէ այդ գործընթացը աւարտած է Սառ պատերազմի աւարտով, միայն պատրանք է, ընդգծած է Նիկոլ Փաշինեան՝ շարունակելով. - «Ինքնորոշման իրաւունքի մերժումը կարող է միմիայն յանգեցնել բռնաճնշման եւ նոր բռնութիւններին: Դա խորապէս կը հակասէր Միավորված ազգերի կազմակերպութեան հիմնարար արժէքներին եւ միջազգային աշխարհակարգի պատմական եղափոխութեան զարգացման: Վերջին երկու տասնամեակների ընթացքում մի շարք պետութիւնների ի յայտ գալն այդ միտման լաւագոյն վկայութիւնն է»:

«ՄԱԿ-ի համակարգի համար մէկ այլ հիմնարար արժէք է միջազգային յարաբերութիւններում սպառնալիքի կամ ուժի կիրառման արգելումը, որը համաշխարհային խղճողութեան եւ անվտանգութեան պահպանման յենասիւնն է եւ կայուն զարգացման գլխաւոր նախապայմանը», - նաեւ շեշտած է Հայաստանի ղեկավարը:

«Համաշխարհային մարտահրաւէրները երբեմն սասանում են միջազգային համերաշխութեան եւ անհատական շահի միջեւ առկայ հաւասարակշռութիւնը, երկմտութիւն եւ նոյնիսկ հիասթափութիւն են առաջացնում միջազգային հաստատութիւնների նկատմամբ, ինչի մասին են նաեւ վկայում Covid-19 համաճարակով պայմանաւորուած իրավիճակը եւ դրա ծանր ընկերատնտեսական հետեւանքները», - նշած է Փաշինեան:

«ՄԱԿ-ը սոսկ իր 193 անդամների հանրագումարը չէ: Այն աւելին է, քան ազգային շահերը ներկայացնելու ընդհանուր հարթակ: Այն նաեւ շրջանակ է ընդհանուր հետաքրքրութիւններ ձեւաւորելու, միմեանց լսելու եւ իւրաքանչիւրի ձայնին ահաջալուր լինելու համար», եզրակացուցած է Նիկոլ Փաշինեան:

Դաւիթ Տօնոյեան. «Տապալման Առումով Ալիւը Երեւի Թէ Ինքն Իր Մասին Կը Խօսի»

Հայաստանի պաշտպանութեան նախարար՝ Դաւիթ Տօնոյեան

Արձագանգելով Ատրպէյճանի նախագահի յայտարարութեան, թէ «դարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման հարցով բանակցութիւններու տապալման մեղաւորը Հայաստանի ղեկավարութիւնն է», Հայաստանի պաշտպանութեան նախարար՝ Դաւիթ Տօնոյեան ըսաւ, որ իհրամ Ալիւը բանակցութիւնները տապալելու գործով ինքզինք մեղադրելու փոխարէն մեղադրած է հայկական կողմը. - «Երեւի թէ ինքն իր մասին է խօսում տապալման առումով»:

«Հայաստանի Հանրապետութեան նկատմամբ ուժի տեսանկիւնից եւ իրենց համար անյաղթահարելի պահանջներ դնելը բանակցային գործընթացից առաջ, անընդունելի է», - աւելցուց Տօնոյեան:

Սեպտեմբեր 19-ին, տեղական հեռուստաընկերութիւններուն տուած հարցազրոյցի ընթացքին, Ատրպէյճանի նախագահը նաեւ բացասական գնահատած էր Ղարաբաղի հարցով բանակցութիւններու ներկայ վիճակը. - «Ես ըսած եմ, որ մենք չենք մասնակցիր բանակցութիւններուն յանուն տեսանկիւնութեան: Այդ չի նշանակեր, որ մենք կը հրաժարինք բանակցութիւններէ, այդ կը նշանակէ, որ մենք չենք ցանկար դառնալ Հայաստանի խորամանկ քաղաքականութեան մասնակիցը»:

«Եթէ Հայաստանի վարչապետը կը կարծէ, որ Ղարաբաղը Հայաստան է, այդ պարագային ինչ խաղաղ համաձայնագիրի մասին կարելի է խօսիլ», - նաեւ յայտարարած է Ալիւը:

«Կովկաս-2020» Զօրավարժութիւններուն Սեշ Ներգրաւուած Են Հայաստանի Եւ Ռուսաստանի Մարտական Ուղղաթիռները

Հայաստանի ու Ռուսաստանի ղեսանտային օդային զրոհային եւ հարուածային ուղղաթիռները «Ալազեազ» փորձադաշտին մէջ աւերներ պիտի հասցնեն Հայաստանի պայմանական հակառակորդի ռազմական սպառազինութեան շարանին եւ կառուցներուն, պիտի ապահովեն օդային տեղափոխումն ու իջեցումը եւ աջակցին յարձակման անցած ուժերուն:

Զօրավարժութիւններու ծրագիրին մասին լրագրողներուն ըսած են Ռուսաստանի պաշտպանութեան նախարարութեանէն՝ Երկուշաբթի կայացած մամուլի ասուլիսի ընթացքին:

Զօրավարժութիւններու այս փուլին ներգրաւուած է Հայաստանի ու Ռուսաստանի 20 մարտական ուղղաթիռ, 1,5 հազար զինծառայող, մօտաւորապէս 300 միւս ուղղաթիռ ռազմական գրահ, անոնց կարգին՝ երկու երկիրներու անօդաչու թռչող սարքեր:

Ռուսաստանի պաշտպանու-

թեան նախարարութիւնը նշած է, որ զօրավարժութիւններուն բոլոր մասնակիցները, «Քորոնա» ժահրի հետ կապուած, պիտի գտնուին բժշկներու վերահսկողութեան տակ:

«Կովկաս-2020» զօրավարժութիւնները տեղի կ'ունենան Սեպտեմբեր 21-26-ին, Ռուսաստանի Հարաւային ռազմական մարզը, Սեւ ու Կասպից ծովերուն մէջ:

Ընդհանուր առմամբ զօրավարժութիւններուն մէջ ներգրաւուած է 80 հազար մարդ, անոնց կարգին՝ Արտակարգ իրավիճակներու նախարարութեան աշխատակիցներ եւ անդամներ: Արտասահմանեան 6 երկիրներէն, ինչպէս նաեւ Հայաստանէն, զօրավարժութիւններուն կը մասնակցին մինչեւ հազար զինծառայող:

«Կովկաս-2020» զօրավարժութիւններու հրամանատարը՝ ՌԴ Զինուած ուժերու գլխաւոր շտաբի պետ, բանակի զօրավար՝ Վալերի Կերասիմովն է:

ՄԱՍԻՍ
ԱՄԵՆԱՎՍՏԱՅԵԼԻ ԱՂԲԻՐԸ ՀԱՅՐԵՆԻ ԼՈՒՐԵՐՈՒ

Շարքունի Ծրագիրը

Ռուք Պեյտրո Կինգսթրոմ, Ութը Սիլխառ Տուլարի Պատմությունը եւ Լիբանան Դեպի Դժոխք

ԳՐԻԳՈՐ ԽՈՏԱՆԵԱՆ

Թուրքիոյ նախագահ Ռեջեփ Թայյիպ Էրդողանի եւ Սպիտակ Տան հետ անոր ունեցած խորհրդաւոր յարաբերութիւններուն մասին ուսումնասիրութիւն մը հրատարակեց Ամերիկեան հեռատեսիլի ԷՆ. Պի. Սի. Ընկերութեան կայքէջը, ուր կը բացայայտուի Թուրքիոյ նախագահի եւ ՏԱՆՈՒՏ ԹՐԱՄՓի միջեւ սիրալիր յարաբերութեան դրդապատճառները:

Թիւրք վճռած է արագորէն հաստատելու նոր դատաւոր մը, անտեսելով այն իրողութիւնը որ նախագահ ՊԱՐԱՔ ՕՊԱՄԱՅի պաշտօնավարման աւարտին 10 ամիս մնացած մերժած էին դատաւորի մը նշանակումը՝ առարկելով որ, շրջանաւարտ նախագահին պէտք չէ նման կարեւոր որոշում կայացնելու առիթ տրուի:

Հայաստանի նախագահի պաշտօնը վարած ՌՈՊԵՐԹ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ վերջին յայտարարութիւններով ոգեւորուած են յատկապէս Ատրպէյճանի մէջ: Փոքր խումբ մը քաղաքագէտներու հետ հանդիպելով Քոչարեան ըսած է որ, Հայաստանի կառավարութիւնը Արցախի հարցի վերաբերեալ չունի հասկնալի դիրքորոշում եւ վարչապետ ՆԻԿՈՒ ՓԱՇԻՆԵԱՆԻ մօտեցումը թէ, որեւէ լուծում ընդունելի պէտք է ըլլայ Հայաստանի, Արցախի եւ Ատրպէյճանի ժողովուրդներուն համար քաղաքական հնարք է:

Քոչարեանի այս խօսքերէն ետք անոր շրջապատը սկսած է մեղադրել Փաշինեանին՝ խաղաղութեան գործընթացը ձախողցնելու մէջ, այդպիսով անուղղակի պաշտպանելով թշնամի երկրի տեսակէտները:

Նախկին իշխող Հանրապետական կուսակցութեան փոխ-նախագահ ԱՐՄԷՆ ԱՇՈՏԵԱՆ ակնարկելով ԲՀԿ-ՀՅԴ-«Հայրենք» կուսակցութիւններու յայտարարած հանրահաւաքին, ըսած է որ, առանց ՀՀԿ-ի դժուար է պատկերացնել իշխանափոխութեան որեւէ լուրջ գործընթաց: Սակայն, երեքները կը խուսափին, առնուազն հրատարակաւ, որեւէ առնչութիւն ունենալ նախագահին ու ժողովին հետ:

Վերջապահութեան, երկու ընդդիմադիր կողմերուն միջեւ այս մրցավազքը ուր կրնայ հասնիցոյց կու տայ ժամանակը, իսկ Հոկտեմբեր 8-ին ծրագրուած հանրահաւաքի մասնակցութեան թիւը մեծ մասամբ կախել է այն բանէն, թէ ԲՀԿ-ի առաջնորդ ԳԱԳԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ իր հարստութենէն որքան գումար պատրաստ է ծախսելու՝ ժողովուրդը հաւաքելու համար:

Լիբանանի նախագահ ՄԻՇԷԼ ԱՌԻՆ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին անկեղծանալով ըսած է, որ «դժոխք պիտի երթանք» եթէ շուտափոյթ նոր կառավարութիւն չկայանայ:

Լիբանանի մէջ շատեր այն կարծիքին են, որ անցեալ դարու 80-ական թուականներուն նախկին զինուորական Միշէլ Առնի քաղաքական ասպարէզի վրայ յայտնուե-

ԸՆկ. Սեպուհ Գալիպեան. «Լիբանան Պետք Զէ Կորսնցնէ Փրկութեան Ոսկեայ Առիթը»

Հայաստանի 1in.am «Առաջին Լրատուական»-ը հրատարակեց Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան Լիբանանի շրջանի Վարիչ Մարմինի ատենապետ ԸՆկ. Սեպուհ Գալիպեանի հետ կատարած հարցազրոյցը, որ կը վերաբերի Լիբանանի քաղաքական կացութեան, նոր կառավարութեան կազմութեան աշխատանքներուն եւ ապագայի հեռանկարներուն:

ԸՆկ. Գալիպեան հարցազրոյցին մէջ խօսեցաւ երկրի ճգնաժամային վիճակին, նաեւ անյապող կառավարութիւն կազմելու եւ խնդիրները լուծելու անհրաժեշտութեան մասին: Ան ներկայացուց ֆրանսական նախաձեռնութեան մանրամասնութիւնները եւ նշանակալ վարչապետ Մուսթաֆա Ատիպի մտադրութիւնը՝ կազմելու արհեստավարժ մասնագէտներէ բաղկացած կառավարութիւն մը:

ԸՆկ. Գալիպեան ցաւով նշեց, որ կազմութիւնը կ'ուշանայ, որովհետեւ ոմանք կը պահանջեն սեփական ներկայացուցիչներ ունենալ նախարարաց Խորհուրդին մէջ:

Կարեւորելով ու ոսկեայ վերջին առիթ համարելով Ֆրանսայի նախագահ էմանուէլ Մաքրոնի բարեկամական նախաձեռնութիւնը, ԸՆկ. Գալիպեան յիշեցուց, որ սկիզբը Մաքրոնին առջեւ բոլոր խմբաւորումները խոստացած էին աջակցիլ անկախ մասնագէտներու կառավարութեան կազմութեան՝ հիմնուելով գլխաւոր նախարարութիւններու հերթափոխութեան սկզբունքին վրայ, սակայն հետագային բարդոյթներ յառաջացած էին՝ մասնաւորաբար Ելեմուտքի նախարարութիւնը պահելու շիւքարանուանութեան պահանջին կապակցութեամբ:

Հարց տալով, թէ ինչո՞ւ ոմանք փոխեցին իրենց դիրքորոշումը եւ սկսան խոչընդոտել նշանակեալ վարչապետին աշխատանքը, Վարիչ Մարմինի ատենապետը զգուշացուց, թէ որեւէ կողմ եթէ պահանջէ քաղաքական ներկայութիւն

ունենալ այս կառավարութեան մէջ, ապա Լիբանան պիտի հասնի վերջին տարիներու նոյն փակուղիին: «Այս կառավարութիւնը երկու յատակ աշխատանք պէտք է տանի՝ արմատական բարեկարգումներու իրականացումն ու ելեմուտանտեսական ճգնաժամի լուծումը», յիշեցուց ԸՆկ. Գալիպեան, բոլորին կոչ ուղղելով դիւրացնելու Ատիպի գործը, որովհետեւ Մաքրոն խոստացած է օգնել Լիբանանին, եթէ չհզօք կառավարութիւն մը պայքարի փտածութեան դէմ:

Դիտել տալով, որ ֆրանսական նախաձեռնութիւնը կը համարուի Լիբանանի ճգնաժամը լուծելու վերջին առիթը, ԸՆկ. Գալիպեան զգուշացուց, որ արդիւնաւետ կառավարութիւն մը անյապող չկազմելու պարագային Լիբանան պիտի ուղղուի դէպի անորոշութիւն:

ԸՆկ. Գալիպեան շեշտեց, որ նշանակեալ վարչապետը պէտք չէ հրաժարի իր պարտականութենէն, այլ անպայման կազմէ նախարարաց Խորհուրդը եւ զայն փոխանցէ նախագահին, ապա՝ խորհրդարանին, իսկ եթէ այդ կառավարութիւնը չարժանանայ վստահութեան քուէին, ապա կազմը մերժողները թող կրեն իրենց պատասխանատուութիւնը ժողովուրդին առջեւ:

Միացեալ Նահանգներու Գերագոյն Դատարանի դատաւոր ՌՈՒԹ ՊԵՅՏԸՐԻ ԿԻՆՁՊԸՐԿԻ մասին եկաւ նոր գործօն մը դառնալու նախագահական ընտրապայքարի վերջին շաբաթներուն: 87 տարեկան Կինգսթրոմը կը նկատուէր Դատարանի «ձախ թելի» ամենէն կարկառուն դէմքը: Նախագահ ՏԱՆՈՒՏ ԹՐԱՄՓ կը խոստանայ անմիջապէս առաջադրել պահպանողական թեկնածու մը, որ պիտի գայ Դատարանը աւելի եւս աջ թեքելու:

Դեմոկրատ թեկնածու ՃՕ ՊԱՅՏԸՆ կը պահանջէ, որպէսզի նոր դատաւորի նշանակումը ձգուի յաջորդ նախագահին, առիթ տալով որ ժողովուրդը ձայնը լսելի դառնայ այս հետեւանքային նշանակումին առթիւ: Սակայն, Մերակոյտի Հանրապետական մեծամասնուե-

լին առջին երկիրը հանգիստ օր չէ տեսած եւ դանդաղ սակայն հաստատ քայլերով կ'ուղղուի դէպի «դժոխք»:

Ամերիկացի միլիտանտներ ՉԱՔ ՖԻՆԻՍԻ այս շաբաթ հասած է իր նպատակին: Ան 40 տարի առաջ խոստացած է որ 8 միլիոն տոլարի իր ամբողջ հարստութիւնը պիտի բաշխէ մարդասիրական նպատակներու, ոչ թէ մահու ընդէ ետք կտակ ձգելով, այլ կենդանութեան ընթացքին, որպէսզի իր աչքերով տեսնէ անոնց արդիւնքը:

Ներկայացուցիչներու տան խօսնակ ՆԱՆՍԻ ՓԼՈՍԻԻ եւ Մայքրոսոֆթի հիմնադիր ՊԻԼ ԿԵՅԹՅԻ մասնակցութեամբ առցանց տեղի

ունեցած յատուկ արարողութեան մը ընթացքին Ֆինիս բոլոր ունեցուածքը բաշխած ըլլալով, վերջնականապէս փակած է իր բարեսիրական հիմնարկութիւնը: 89-ամեայ բարերարը իր կեանքի վերջին տարիները ապահովելու համար պահած է միայն 2 միլիոն տոլար:

Տարիներ առաջ, Ֆինիսի օրինակին հետեւելով այլ մեծահարուստներ, որոնց շարքին

Պիլ Կէյթս, ՌԻՈՐԸՆ ՊԱՖԷԹ, ՄԱՐԲ ԶԱՔԸՐՊԸԸՐԿ, ՃԷՖՖ ՊԵՂՈՍ եւ ուրիշներ խոստացած էին իրենց հարստութեան առնուազն 50 տոկոսը կենդանութեան ընթացքին յատկացնել բարեսիրութեան:

Հայաստանի Մեջ Նշուեցաւ Անկախութեան 29-րդ Տարեդարձը

Շարունակուած էջ 1-էն

վարչութեան հաղորդագրութեան մէջ:

Վարչապետ Նիկոլ ֓աշինեան Անկախութեան տարեդարձի միջոցառումներու ծիրէն ներս, ներկայացուցած է Հայաստանի վերափոխման մինչեւ 2050 թուականի ռազմավարութիւնը: Միջոցառումը տեղի ունեցած է Մերոպ Մաշտոցի անուան Մատենադարանի շէնքը, մասնակցած են կառավարութեան անդամներ, ուսանողներ եւ աշակերտներ:

Փաշինեան յառաջիկայ 30 տարուայ համար Հայաստանի կարեւոր բաղադրիչները ամփոփելով ըսած է, «Մինչեւ 2050 թուականը Հայաստանի բնակչութիւնը հասցնել առնուազն 5 միլիոնի, ստեղծել 1.5 միլիոն նոր աշխատատեղ, յաղ-

րութիւնը ներկայացնում մինչեւ 2050 թուականի ռազմավարութիւն: Որովհետեւ մենք Հայաստանի վերափոխման ռազմավարութիւնը ընկալում ենք ոչ միայն որեւէ կառավարութեան գործողութիւն, այլեւ Հայաստանի վերափոխման ռազմավարութեան մշակումը եւ իրագործումը պատկերացնում ենք որպէս համազգային շարժում, որտեղ շատ կարեւոր դեր ունի պետական առաջնորդութիւնը, որտեղ պէտք է ներգրաւուեն մասնագիտական շրջանակներ, եւ, ի հարկէ, այս ռազմավարութիւնը պէտք է ժողովուրդն իրենք համարի»: Նիկոլ ֓աշինեան նշած է, որ այս ռազմավարութիւնը ոչ միայն բարեփոխումներու, այլեւ փոխակերպումներու մասին է, որոնք տեղի պէտք է ունենան հանրային կեանքի բոլոր տիպի

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան կը ներկայացնէ Հայաստան-2050 ռազմավարութիւնը

թահարել աղբատուութիւնը աշխատանքով, եօթնապատկէլ միջին աշխատավարձը, առողջ ապրելակերպը դարձնել ազգային յատկանիշ եւ կեանքի տեղողութիւնը հասցնել 90 տարեկանի:

«Նախ, ինչո՞ւ է անհրաժեշտ ունենալ այսպիսի ռազմավարութիւն: Ես այս հարցին կը փորձեմ պատասխանել այսօրուայ տեսակետից, եւ եկէ՛ք այսօրուայ իրականութեանը նայենք 30 տարի առաջուայ աչքերով: Արդեօք մենք այն ժամանակ մենք մեր մտապատկերում կամ մեր օրակարգում ձեւաւորե՞լ ենք, ձեւակերպե՞լ ենք միտք, թէ ինչպիսին ենք մենք պատկերացնում Հայաստանի Հանրապետութիւնը 2020 թուականին: Յաւոք, պիտի արձանագրեմ, որ մեր իրականութեան մէջ, առնուազն պետական մակարդակում, առնուազն 30 տարուայ կտրուածքով այդպիսի ռազմավարութիւն չի եղել, եւ սա գուցէ նաեւ պայմանաւորում է մեր այսօրուայ բազմաթիւ խնդիրները», ըսած է Փաշինեան:

Վարչապետը անդրադարձած է ռազմավարութեան կառուցուածքին՝ խօսելով գաղափարի, տեսլականի եւ գործողութեան մասին: «Շատ կարեւոր է արձանագրել՝ քաղաքական շահարկումներից զերծ մնալու համար. կարող է հարց ծագել, թէ ինչու է այս կառավար-

յարբերութիւններուն մէջ, եւ որոնց հետեւանքով կը կարողանանք հասնիլ թուիչ քաճեւ գարգացման: Ընդ որում՝ այնպէս չէ, որ ռազմավարութիւնը մինչեւ 2050 թուական պէտք է ճշգրիտ մնայ, այլ կառավարութիւնը կ'ակնկալէ անոր շուրջ քննարկման ծաւալում, որ կրնայ ժողովուրդի որոշումով, անոնց կարգին՝ ընտրութիւններու արդիւնքներու արտայայտմամբ որոշակի վերափոխումներ ապրիլ:

Ռազմավարութեան գաղափարական հենքի առումով վարչապետը նշած է, որ այս փոփոխութիւնները հիմնուած են մեր ազգային արժէքներու, ազգային նպատակներու, հանրային պահանջարկի վրայ եւ շատ կարեւոր է հասկնալ՝ ո՞րն է այս վերափոխման վերջնական նպատակը, ի՞նչ խնդիր կը դնենք մեր առաջ: Ի հարկէ, ամենակարեւոր գաղափարական հենքը վերջերս ընդունուած Ազգային անվտանգութեան ռազմավարութիւնն է, որու առաջաբանը մենք արձանագրած ենք, թէ որոնք են մեր ազգային արժէքները, բայց մինչեւ 2050 թուականի ռազմավարութեան տեսանկիւնէն առանձնացուցած ենք 4 առաջնորդող արժէքներ՝ Հայոց պետականութիւն, Կրթութիւն, Անհատ եւ Աշխատանք:

Նիկոլ ֓աշինեան նաեւ պատասխանած է շնորհանդէսի մասնակիցներու հարցերուն:

Փաշինեանը Երկու Արանքի Միջեւ

Շարունակուած էջ 1-էն

ղաշտում, սա, ի հարկէ հասկանալի եւ ընդունելի է, բայց իշխանութեան գործունեութեան տրամաբանութեան մէջ՝ չափազանց վտանգաւոր, որովհետեւ «ճիշդ» քայլերի փնտռուողը կարող է կաթուածահար անել իշխանութիւնը եւ ի վերջոյ՝ նաեւ երկիրը, որովհետեւ որեւէ որոշում միշտ աւելի լաւը դարձնելու հնարաւորութիւն կայ, միշտ եւ ամենուր կարող են լինել եւ անխուսափելիօրէն կը լինեն դիտարկումներ, քննադատութիւններ, առաջարկութիւններ, մէկը միւսից գեղեցիկ հիմնաւորումներով եւ փաստարկումներով:

«Բայց իշխանութիւնը պէտք է ի վիճակի լինի կայացնել որոշումներ, բնականաբար՝ ճիշդ որոշումներ: Բայց որքանով պէտք է այդ որոշումները ճիշդ լինեն, որքանով ճշգրտուած եւ իսկապէս: Այս հարցը հրատապ է յատկապէս այսօր Հայաստանում իշխող քաղաքական ուժի՝ «Քաղաքացիական Պայմանագրի» պատմութեան եւ գաղափարաբանութեան համաթեքսում», գրած էր Փաշինեան: Վարչապետի այս տրամաբանութեամբ ընթանալու պարագային միշտ ալ կարելի կը դառնայ արդարացնել առնուած որեւէ որոշում: Յեղափոխական կառավարութիւնը պէտք է կարողանայ իր տեսակետներն ու մօտեցումներն

բացատրել եւ արդարացնել իր համակիրներուն ու ժողովուրդին առջեւ, որուն վստահութեան քուէն ստացած էր ոչ հեռու անցեալին:

Ճիշդ է, որ իշխանութեան դեկին վրայ գտնուելով իրենք աւելի տեղեկացուած են եւ իրենց հաշուարկները կառուցուած են աւելի լայն տեսադաշտով, սակայն, միւս կողմէ, յեղափոխութեան կողմնակիցները ունին արդարացի մտահոգութիւններ, որ նախկին ապագային ուժերը, տիրապետելով բաւական մեծ լծակներու, իշխանութեան վերադառնալու իրենց նպատակներուն մէջ կրնան հասնիլ որոշ յաջողութիւններու:

Այս կացութեան դիմաց իշխանութիւնները կրնան շարունակել ընել իրենց գործը, իսկ քննադատները շարունակեն ներկայացնել իրենց մտահոգութիւնները: Այս նաեւ կ'օգնէ, որ ժողովուրդը զգայ թէ իր հիասթափութիւնները օրակարգի վրայ են ու անոնց մասին խօսողներ ու արտայայտողներ կան: Համոզուած ենք որ, այս երկու մօտեցումներու գլխաւոր դերակատարները, իրենց հետ ունենալով Հայաստանի ժողովուրդին մեծամասնութիւնը, երբ անհրաժեշտութիւնը ծագի, պիտի գտնուին մոյմ խրամատիմ մէջ, պաշտպանելու համար երկիրը՝ վրեժխնդիր ուժերէն:

«ՄԱՍԻՍ»

Տեղի Ունեցաւ ՄԴՀԿ Արեւմտեան Ամերիկայի Կառոյցներու Ընդլայնուած Հաւաքը

Շարունակուած էջ 1-էն

սանդղին, այլ շտապ օգնութեան ձեւով, ուտեստեղէն սկսաւ բաշխել գործազուրկ եւ կարիքաւոր հայ եւ օտար ընտանիքներուն, եւ արիւնարշաւներ կազմակերպեց՝ Ամերիկեան Կարմիր Խաչին հետ համագործակցութեամբ: ՀԿԲՄ օգնութեան ձեռք երկարեց նաեւ Պէյրութի Օգոստոս 4-ի պայթիւնի աղէտալիներուն, իսկ վերջերս բժշկական սարքաւորումներ առաքեց նաեւ Հայաստանի Առողջապահութեան Նախարարութեան: Ժողովին մասնակից միաւորներու ներկայացուցիչները հանդէս եկան իրենց աշխատանքային զե-

կոյցներով եւ հետագայ ծրագիրներու մասին տեղեկութիւններով:

Կարծիքներու փոխանակում տեղի ունեցաւ Հայաստանի ներքին քաղաքական գործադրամարմիններու մասին, ինչպէս նաեւ անդրադարձ եղաւ Միացեալ Նահանգներու ներքաղաքական իրավիճակին եւ յառաջիկայ նախագահական ընտրութիւններու կարեւորութեան մասին:

Միաւորներուն տրուեցան յանձնարարականներ՝ աւելի աւելի մօտէն շփուելու իրենց անդամներուն, համակիրներուն եւ շրջանի Հայութեան հետ ընդհանրապէս:

ՄԴՀԿ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՎԱՅԻ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄԻՆ

Հրանդ Տինքի Անուան Սրցանակին

Օսման Քաւալա եւ Մուգն Հասան

Շարունակուած էջ 1-էն

Թուրքիայէն դուրս գործունեութիւն ծաւալող գործիչներէն՝ Տինքի անուան մրցանակին արժանացած է կանանց իրաւունքներու պաշտպանութեամբ զբաղող եգիպտացի աթիւիստ Մուգն Հասանը: «Նման արժէքաւոր մրցանակ ստանալը կ'իմաստաւորէ իմ վե-

րապրած բոլոր դժուարութիւնները եւ կը յիշեցնէ առանց յուսահատելու պայքարը շարունակելու կարեւորութեան մասին», - ոգեւորութեամբ նշած է Հասանը:

Արդէն 12-րդ անգամ Սեպտեմբեր 15-ին, Տինքի ծննդեան օրը տեղի ունեցող միջոցառումը այս տարի առցանց հարթակով կայացաւ:

2եր Ծանուցումները Վստահեցէք «Մասիս» Շաբաթերօրին
Massis2@earthlink.net 626-797-7680

Ջեկոյց . Ռուսաստանը Հայաստանի Աւանդական, Բայց Ոչ Միշտ Յուսալի Դաշնակիցն է

Ուաշինգթոնի Քարնեյի հիմնադրամը հրատարակած է վերլուծաբան՝ Փոլ Սթրոնսֆիլդի «There Goes the Neighborhood: The Limits of Russian Integration in Eurasia» վերնագիրով գեկոյցը յետխորհրդային երկիրներու նկատմամբ Ռուսաստանի վարած քաղաքականութեան մասին:

Ռուսաստանի յաւակնութիւնները եւրասիական տարածաշրջանին մէջ եւ վարած կոշտ քաղաքականութիւնը կը յանգեցնեն տարածաշրջանային անկայունութեան, ըսուած է գեկոյցին մէջ: Այս ջանքերն ա՛լ աւելի ուժեղացան 2014 թուականին Ուքրանիոյ նկատմամբ Մոսկուայի գաւթողական բռնագորակական գործողութիւններէն յետոյ: Որդեգրելով «մենք» ընդդէմ «անոնց» մօտեցումը՝ Ռուսաստանը կը փորձէ յատկապէս սահմանագիծ քաշել իր ազդեցութեան գօտիի երկայնքով եւ իսպիանեյ յետխորհրդային երկիրներու մերձեցումը Արեւմուտքին հետ:

Այս քաղաքականութիւնը նոր երեւոյթ է, ըսուած է գեկոյցին մէջ: Ռուսաստանը ԽՍՀՄ-ի փլուզումէն յետոյ զգալիօրէն գիշեցաւ իր դիրքերը Արեւելեան Եւրոպայի, Հարաւային Կովկասի եւ Կեդրոնական Ասիոյ, սակայն 1991 թուականէն ի վեր անմիջապէս ձեռնամուխ եղաւ իր ազդեցութեան գօտիներուն վերականգնման: Այդ մասին կը վկայեն Մոսկուայի շարք մը նախաձեռնութիւնները, ներառեալ Անկախ Պետութիւններու Համագործակցութեան (ԱՊՀ) ստեղծումը, Միութենական պայմանագրի կնքումը, Մաքսային միութեան, Եւրասիական տնտեսական միութեան, Հաւաքական Անվտանգութեան Պայմանագրի Կազմակերպութեան (ՀԱՊԿ) ձեւաւորումը ու այլ նախաձեռնութիւններ: Այս ուղղութեամբ Մոսկուան կ'օգտագործէր նաեւ տարածաշրջանային հակամարտութիւնները:

Ռուսաստանի այս յաւակնութիւնները մտահոգութիւն կ'առա-

ջացնեն յետխորհրդային շատ երկիրներու մէջ: Ռուսական նէօ-կայսերապաշտութեան նկատմամբ վախը դարձած է Եւրասիայի մէջ անվտանգութեան միջավայրի գնահատման գերիշխող խնդիր: Ուքրանիոյ ու այլ յետխորհրդային երկիրներու հանդէպ յարձակողական եւ կոշտ քաղաքականութիւնը կը ցուցադրէ, թէ որքան հեռու կրնայ երթալ Մոսկուան անկախութեան, տարածքային ամբողջականութեան եւ ինքնիշխանութեան անտեսման հարցով:

Ռուսաստանի երկար տարիներու դաշնակից՝ Հայաստանը, օրինակ, այսօր որոշակի վերապահումներ ունի Մոսկուայի յուսալի դաշնակից ըլլալու հարցով, նշուած է գեկոյցին մէջ: Այս միտումը յատկապէս սրուեցաւ թաւշեայ յեղափոխութենէն յետոյ: 2018-ի ապրիլեան զարգացումներու ընթացքին Մոսկուան աշխոյժ միջամտութիւնը չցուցաբերեց, ճիշդ հաշուարկելով, ըստ գեկոյցին, որ ունի բաւարար լծակներ՝ Երեւանի՝ ռուսամէտ ուղեգիծը պահպանելու համար: Յեղափոխութիւնը այդպէս ալ չկարգաւորեց հայ-ռուսական յարաբերութիւններուն մէջ առկայ խնդիրները, ներառեալ ուժանիւթերու մատակարարման հարցը: Ռուսաստանը կը շարունակէ ստի-

պել հայկական կողմը վճարելու կազմի դիմաց նախահամալրարկային գիներով, որոնք աւելի թանկ են, քան այսօր շուկայի առկայ գինը: Այդ կը ստիպէ Երեւանը փորձելու զանազանակերպել իր ուժանիւթերու ներմուծումը՝ երկխօսութիւն ծաւալելով չինական ընկերութիւններու, իրանի ու վրաստանի հետ:

Ջեկոյցին մէջ մատնանշուած է, թէ հայ-ռուսական այլ խնդիրներու շարքին են ռուսական գէնքի վաճառքը Ատրպէյճանին, Ռուսաստանի նկատմամբ աճող անվտանգութիւնը Հայաստանի բնակչութեան մէջ՝ կապուած ապրիլեան պատերազմի, Կիւմրիի մէջ տեղի ունեցած ողբերգութեան եւ ռուսական տնտեսական քաղաքականութեան հետ: Անոր հետ մէկտեղ, գեկոյցը կ'ընդգծէ՝ Ատրպէյճանի հետ զարբաղեան հակամարտութեան առկայութիւնը ու Հայաստանի հակառակորդ՝ Թուրքիոյ դիրքորոշումը կը սահմանափակեն Երեւանի ընտրութիւնը անվտանգութեան հարցով՝ ստիպելով ամուր յարաբերութիւններ պահպանելու իր «աւանդական, բայց ոչ միշտ յուսալի դաշնակիցի ու պաշտպանի հետ»:

Այնուամենայնիւ, Ռուսաստանի սահմանափակ տնտեսական մի-

ջոցները, մեղմ քաղաքական գծի բացակայութիւնը, տարածաշրջանին մէջ այլ տէրութիւններու ներգրաւուածութիւնը, ինչպէս նաեւ յետխորհրդային երկիրներու հասարակութիւններուն մէջ ընթացող փոփոխութիւնները լուրջ խոչընդոտներ են ռուսական այս յաւակնութիւններու ձանապարհին: Այն կը մնայ անկանխատեսելի եւ ազդեալի յարձակողական երկիր Եւրասիոյ մէջ, կը նշէ գեկոյցը, ուստի յետխորհրդային երկիրները պէտք է ուշադիր կշռադատեն իրենց քայլերն ու զգուշօրէն զարգացնեն իրենց կապերը Արեւմուտքի հետ: Ռուսաստանը նման քայլը կը դիտարկէ որպէս իր շահերու սպառնալիք:

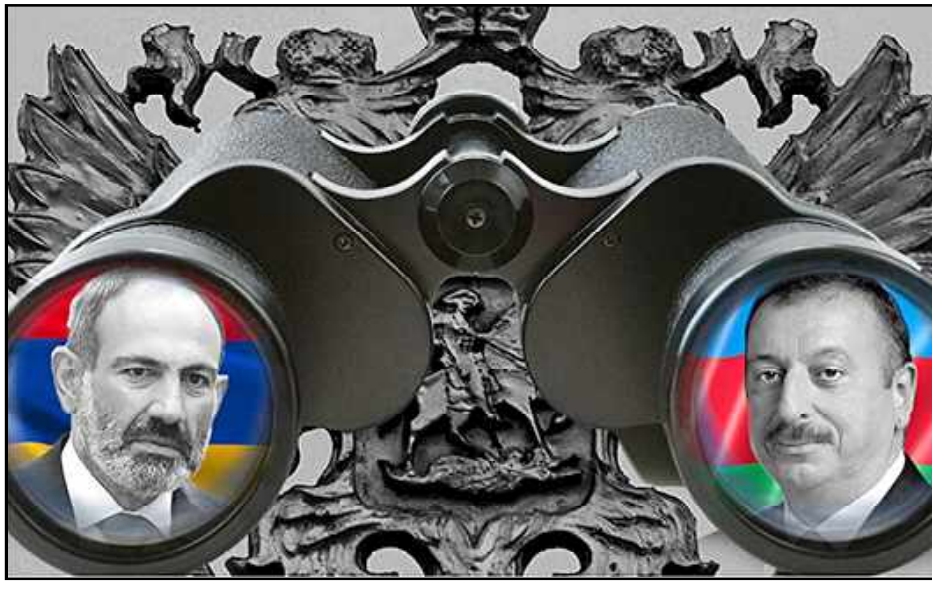
ԱՄՆ պէտք է շարունակէ ներգրաւուելի Եւրասիոյ մէջ: Արեւելեան Եւրոպայի եւ Հարաւային Կովկասի մէջ Ուաշինգթոնը ունի աւելի մեծ շահեր եւ ազդեցութիւն: Ջեկոյցի հեղինակի կարծիքով վրաստանը, Ուքրանիան եւ Մոլդովիան կը շարունակեն մնալ առաջնահերթութիւններ, սակայն անհրաժեշտ է օգնել Հայաստանի նոր ժողովրդավարական կառավարութեան՝ իր քաղաքական եւ տնտեսական բարեփոխումները կատարելու հարցով: Այս օգնութեան տրամադրումը պէտք է կատարուի առանց ակնկալիքի, որ Երեւանը կը վտանգէ իր յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ՝ հաշուի առնելով զարբաղեան հակամարտութիւնն ու անվտանգութեան մարտահրաւէրները: Ատրպէյճանի ու Հայաստանի հետ գուրահետազոտութիւնը կ'օգնէ Արեւմուտքին աւելի արդիւնաւէտ կերպով նպաստել այս հակամարտութեան կարգաւորման: Ջեկոյցը խորհուրդ կու տայ ամբիկեան կողմին յետխորհրդային երկիրներու հարցով հաշուի առնել ոչ միայն Մոսկուայի յարձակողական քաղաքականութեան գործօնը, այլեւ այդ երկիրներու խոցելի ու թոյլ ըլլալու հանգամանքը:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԶԱՅՆ

«Տոսիէ». Ռուսաստանը Գործակալներ Ունի Հայաստանի Համարեա Բոլոր Պետական Կառոյցներուն Սեջ

Ռուսաստանի նախագահական աշխատակազմէն ներս Հայաստանի վարչապետ՝ Նիկոլ Փաշինեանին օփերաթիւ մականուն տուած են՝ «Մօրուք», եւ յատուկ ուշադրութեամբ կը հետեւին անոր ամէն մէկ քայլին, կը պնդէ «Տոսիէ» կեդրոնը, զոր կը ֆինանսաւորէ Ռուսաստանի երբեմնի ամենահարուստ գործարարներէն մէկը՝ Քրեմլինի քննադատ, այժմ վտարանդի Միխայիլ Խոտորքովաքին:

Հետաքննութեան հեղինակները ռուսամասիրած են տասնեակ գաղտնի փաստաթուղթեր, վերլուծական գեկոյցներ եւ օփերաթիւ ամփոփագիրներ, որոնք իրենց տրամադրութեան տակ յայտնուած են Ռուսաստանի Արտաքին հետախուզութեան ծառայութեան գեներալ գորավար Վլատիմիր Չերնովի քարտուղարութեանէն: Թէ ինչ ճանապարհով՝ «Տոսիէ»-ն չի մանրամասներ: Յայտնի է միայն, որ խորհրդային տարիներուն Պետական անվտանգութեան կոմիտէի (ԿԳԲ) սպայ Չերնովը 2012-էն կը ղեկավարէ Քրեմլինի Արտասահմանեան երկիրներու հետ միջըր-

ջանային եւ մշակութային կապերու վարչութիւնը: «Իրականութեան մէջ, այդ կառոյցը ստեղծուած է ԱՊՀ տարածքին մէջ «գունաւոր յեղափոխութիւններու դէմ պայքարելու եւ Ռուսաստանի շահերը առջը տանելու համար», - կը պնդէ «Տոսիէ»-ն՝ աւելցնելով. «Զօրավար իր ամենամեծ յաջողութիւնը արձանագրած է Հայաս-

տանի մէջ, ուր «Ռուսաստանի բարեկամներու» ամբողջ ցանց մը կը գործէ, ե՛ւ ակնյայտ, ե՛ւ շատ ընդյատակեաց»: «Անոնք արմատներ դրած են համարեա բոլոր պետական կառոյցներուն, կառավարութեան, խորհրդարանին, յատուկ ծառայութիւններուն, Արտաքին գործոց նախարարութեան մէջ», - կը պնդէ գեկոյցն ու օրինակ կը

բերէ, 2018-ին, երբ ԱԺ նախկին պատգամաւոր, ՀՀԿ խմբակցութեան անդամ, ռուսամէտ Հայկ Պապուխանեան այցելած էր Խրիմ, Ուքրանիոյ ղեսպանատունը բողոք յղած էր Հայաստանի արտաքին գործոց նախարարութեան, ինչ որ շատ արագ յայտնուած էր Քրեմլինին մէջ:

2018-ի թաւշեայ յեղափոխութենէն յետոյ, ըստ «Տոսիէ»-ի տրամադրութեան տակ եղած փաստաթուղթերուն, գորավար Չերնովի ենթակաները սկսած են յատուկ ուշադրութեամբ հետեւիլ Հայաստանի վարչապետ՝ Նիկոլ Փաշինեանին: Անոնցմէ մէկը՝ Սվետլանա Մաքսիմովա, գեկուցած է. - «Մինչեւ օգոստոս, ինչպէս Միշան կը խոստանար, Նիկոլը չէզոքացնելը չյաջողեցաւ: Հիմա, ամենայն հաւանականութեամբ, գործի կը դրուի կոշտ տարբերակը»: Թէ ով է այդ Միշան, եւ որն է կոշտ տարբերակը՝ յստակ չէ:

Մէկ այլ գեկուցագրով նոյն Սվետլանա Մաքսիմովան կը գրէ. -

Յեղափոխութեան քննարկումը եւ Լիբանանեան Տագնապը - 2

Ծ.Խ. Օգոստոս 4-ին Պէյրութի տառապանակալի պայթումը եւ Լիբանանի ապառաջի մասին հարցադրումներու հեղեղը, առիթը համդիսացան մեր արխիւի մէջէն դուրս հանելու 44 տարիներ առաջ մեր գրած մէկ յօդուածաշարքը, խորագրուած՝ «Յեղափոխութեան քննարկումը եւ Լիբանանեան Տագնապը», որ յաջորդական 6 թիւերով լոյս տեսած էր Պէյրութի «Արարատ» օրաթերթին մէջ, 1976-ի Փետրուար-Մարտ ամիսներուն: Յօդուածաշարքի վերջին թիւով մենք կը ներկայացնէինք մեր խորհրդածութիւնները, որ ի՞նչ հիմքերու վրայ կարելի պիտի ըլլայ կառուցել ապագայ Լիբանանը: «Մասիս»-ի այս եւ յաջորդական թիւերով պիտի վերատպենք այդ յօդուածաշարքը, որմէ ետք պիտի տանք մեր ներկայի խորհրդածութիւնները:

ՅԱՐՈՒԹ ՏԵՐ ԴԱԻԹԵԱՍ

Ապագայ Լիբանանը

Երբ ներկայ տագնապը վերջնականապէս աւարտած նկատուի, որոշ է որ պիտի ձեռնարկուի ապագայ կամ նոր Լիբանանի մը կերտումները: Թէ ի՞նչ ձեւ ու կերպարանք պիտի ստանայ այդ Լիբանանը, այս մէկը տնտեսագէտներու, քաղաքագէտներու, ընկերաբաններու եւ տարբեր մարզերու մասնագէտներուն գործը պիտի ըլլայ: Սակայն հոս, մենք այ մեր կարգին պիտի տանք մեր համեստ կարծիքը այս առնչութեամբ:

Նախ պէտք է յստակացնենք բոլորին թէ ամէն փորձ որ կը միտի նոր Լիբանանին հազցնել անցեալի կարկտան տարագրը, ինքնին ձախողութիւն մը պիտի ըլլայ: Կարելի եղածին չափ պէտք է խուսաձիւ անցեալի սխալներէն, եւ փորձել կերտել 20րդ դարու երկրի յատկանիշերը ունեցող Լիբանան մը: Այս առթիւ կ'ուզենք շեշտել որ, եթէ Լիբանան կ'ուզէ ապրիլ ու յարատեւել որպէս Պետութիւն, ապա պէտք է նուազագոյնի իջեցնէ համայնքներուն առթած այն անաւոր ազդեցութիւնը իր մշակած քաղաքականութեան վրայ: Որովհետեւ այնքան ատեն որ ներկայ է համայնքային դրութիւնը, լիբանանեան վարչակարգը ճնշուած պիտի ըլլայ անոր շահերուն հետամտութեամբ, ի վնաս երկրին ընդհանուր շահերուն: Օրինակ, երեսփոխան մը երբ կը ներկայացնէ որոշ համայնք մը, ստիպուած է ենթարկուիլ այդ համայնքի պահանջներուն, նոյնիսկ երբ անոնք կը վնասեն երկրին ընդհանուր շահերուն: Երկրորդ օրինակ մը, պետական ու հանրային սպասարկութեանց պաշտօնները, որոնք բաժնուած են համայնքներու միջեւ, եւ ամէն համայնք իրեն բաժին ինկած պաշտօնին վրայ կը բերէ զինքը ներկայացնող անձ մը, հոգ թէ չէ ան անկարող է այդ պաշտօնը վարելու: Ասոր իբր արդիւնք է որ Լիբանանը որպէս 20րդ դարու երկիր կը մնայ տեղաշարժ մէջ, որ ինքնին յետադիմութիւն կը նշանակէ, նկատի առած միւս պետութեանց արագ ընթացքը:

Ուրեմն ամէն բանէ առաջ պէտք է կազմել մասնագէտներէ բաղկացած փրանաւորման յանձնախումբ մը, որ կարենայ հիմը դնել այս նոր Լիբանանին: Այսպիսի յանձնախումբ մը անհրաժեշտ է, որովհետեւ Լիբանանի նման բնական հարստութիւններ չունեցող երկիր մը ստիպուած է այս բացը գոցել որդեգրելով առողջ փրանաւորման սխիթեմ մը: Այս յանձնախումբը պէտք է աշխատի գլխաւորաբար երեք գետիներու վրայ. քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային:

Քաղաքական Գետնի Վրայ.

Լիբանանեան Սահմանադրու-

թիւնը պէտք է բարեփոխութեան ենթարկուի: Երկրի մը Սահմանադրութիւնը Ս. Գիրք մը չէ, որ ենթակայ չըլլայ որեւէ փոփոխութեան, այլ՝ այս սահմանադրութիւնը պէտք է ցոլացնէ երկրին բնական պատկերը: Այս առթիւ պէտք է ջնջուի անոր 95րդ յօդուածը, որ ժամանակակերպապէս դրուած էր ու կը հաստատէր համայնքային դրութեան վրայ հիմնուած առ-

ժամեայ վարչակարգի մը գոյութիւնը, որը ժամանակի ընթացքին պէտք է չքանար: Սակայն վերջին երեսուն տարուայ քաղաքականութիւնը, փոխանակ չքացնելու աւելի ու աւելի հաստատեց այս կէտը: Պետական պաշտօնեաներու նշանակումը պէտք է իբր հիմ ունենայ համայնքային դրութիւնը, այլ՝ անձին արժանիքները: Ընտրական օրէնքը պէտք է բարեփոխուի, նկատի առած որ ներկայ օրէնքը կը հաստատէ համայնքային ու աւատակալական դրութիւն մը (վկայ երեսփոխանական աթոռներու մէկ մասին ժառանգական բնույթը): Միլիցիական կազմակերպութիւնները պէտք է տկարացուին (չըսելու համար՝ ջնջուին) ու փոխարինը բանակը զօրացուի: Երրորդ աշխարհի երկիրներուն համար բանակը կը ներկայացնէ մեծ արժէք եւ սակայն, Լիբանանի մէջ այս բանակը անդամալուծուած է քաղաքագէտներու կողմէ: Այս դրութիւնը պէտք է փոխուի ու բանակը, թիւով թէ արժէքով պէտք է զօրացուի, ու դառնայ բոլորին բանակը, նկատելով որ Լիբանանի վերականգնումի առաջին երկու տարիներու ընթացքին բանակը մեծ դեր ունի կատարելիք:

Տնտեսական Գետնի Վրայ.

Պէտք է որդեգրել սխիթեմ մը, որը հաւասարապէս բաժնէ երկրին եկամուտները, որովհետեւ անոնց անհաւասար բաշխումը կը զօրացնէ երկրին մէջ տիրող անմիաբանութիւնը: Պէտք է զարգացնել երկրին գլխաւոր եկամուտները հանդիսացող հաստատութիւնները: Օրինակ. Պէյրութի նաւահանգիստին խճողուած դրութիւնը ամէն օր ահաւոր վնասներ կը պատճառէ

երկրին տնտեսութեան ու կառավարութիւնը որեւէ գործնական քայլ չառնելու այս դրութիւնը բարեփոխելու համար: Մինչդեռ Սալապի, ձիւնի եւ Թրիփոլիի նաւահանգիստներուն ընդարձակումը եւ զարգացումը մեծապէս պիտի աւելցնէ երկրին եկամուտները, գործ հայթաթէր երկրէն գաղթող վկայականներու տէր երիտասարդներու գէթ մէկ մասին եւալը: Այսպիսի քայլ մը մեծապէս անհրաժեշտ է մանաւանդ ներկայիս, երբ Սուէզի ջրանցքին վերաբացումով, դրացի պետութիւններ սկսած են հսկայաքայլ յառաջ տանիլ իրենց նաւահանգիստներուն զարգացման աշխատանքները, ու կրնան կարճ ժամանակի ընթացքին Պէյրութի նահագախափին «խճողուածութիւնը մեծապէս նուազեցնել»: Պէտք է կանաւոնաւորել ու զարգացնել երկրին հաղորդակցութեան միջոցները, որոնք մեծ դեր կը խաղան տնտեսութեան յառաջխաղացքին մէջ: Արդիական հաղորդակցու-

թեան միջոցներով օժտուած երկիր մը, (մանաւանդ Լիբանանի նման աշխարհագրական սքանչելի դիրք վայելող երկիր մը) իր վրայ կը հրաւիրէ օտար տնտեսական մեծ հաստատութիւններու ուշադրութիւնը:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԳԵՏՈՒ ՎՐԱՅ.

Պէտք է նուազագոյնի իջեցնել երկրին գլխաւոր երկու հատուածներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող իրերամերժ յարաբերութիւնները: Պէտք է աշխատիլ ժողովուրդին մօտ գորացնել լիբանանեան «հայրենիքին» պատկանելիութեան

Ստակայ 3 Տարուայ Սիքուելը

Շարունակուած էջ 2-էն

կելու է քննադատել իշխանութիւններին. կախուած այդ քննադատութեան կարծրութիւնից՝ իրաւապահները այս կամ այն ինտենսիւթեամբ գործել են յարուցելու ԲՀԿ-ականների դէմ, իսկ իշխանութեան ներկայացուցիչները յիշեցնելու են բռնաբարութեան գործը:

ԼՀԿ-ն նոյնպէս խօսելու է իշխանութեան սխալների եւ արատների մասին, իսկ իշխանութիւնն այդ քննադատութիւնը բացատրելու է «նախկինների» ազդեցութեամբ: Ընդհանրապէս, ատելութիւնը «նախկինների» նկատմամբ շարունակելու է մնալ ներկայ իշ-

գագացմունքը, եւ այս կ'ըլլայ երբ ճշգրիտ ձեւով կը սահմանուին Լիբանանի գոյութեան դրոյապատճառները, ու անոր խաղացած դերը: Լիբանանը պէտք է դադրի ըլլալ տարբեր հատուածներու հայրենիքը, կամ միայն վաճառականական հաստատութիւն մը Արեւելքին ու Արեւմուտքին միջեւ, կամ զբօսաշրջիկական վայր մը ու փոխադարձաբար պէտք է կոփէ իր ինքնուրոյն քաղաքականութիւնը: Քաղաքականութիւն մը, որ տարբեր երկիրներու քմահաճոյքներուն ենթակայ պէտք է դառնայ: Քաղաքականութիւն մը, որ ձգտի կերտել ապագայ սերունդ մը, վերամէն յարանուանական խտրակաւորութենէ ու բարոյցներէ: Սերունդ մը, որ վերապահութիւն չի ցուցնէ իր շրջապատին հանդէպ, այլ խօսքով՝ սերունդ մը որ գիտակցի թէ Լիբանան որպէս արաբական երկիր, ստիպուած է իր ապագան կապել շրջանի քոչը երկիրներու ապագային հետ ու զարգացնել փոխադարձ յարաբերութիւններ անոնց հետ եւ այս բոլորը որովհետեւ միայն միասնական ճիգով կարելի է այս շրջանը հասցնել բոլորին կողմէ ցանկացուած մակարդակին, եւ վերջապէս սերունդ մը, որ ինքնավստահ ըլլայ ու գիտակցի իր կարողութիւններուն:

Ահաւասիկ, մեր անկիւնէն դիտած, նոր Լիբանանի կերտումին գլխաւոր հիմերը: Ասոնց իրագործումը ներկայիս, ամէն ժամանակ աւելի, հրամայական պահանջ մը դարձած է: Ու դարձեալ կը կրկնենք, որ եթէ Լիբանան որդեգրէ անցեալի կարկտան լուծումներուն նման բան մը, ապա անոր ապագան պիտի մնայ մութ: Հիմնական ու արմատական «բարեփոխում» մըն է պահանջուածը (չգործածելու համար «փոխանցում» բառը): Միայն այս բարեփոխութիւններուն իրաւեգործումովն է, որ նոր Լիբանանը պիտի կարենայ դիմագրաւել ապագային պահանջներն ու հրամայականները: Վերջապէս այսքան աւելուած ու զոհ պէտք է ժողովուրդին մօտ ստեղծեն այն գիտակցութիւնը թէ միայն ձեռք-ձեռքի տալով է որ ինք կրնայ իր տարրական իրաւունքներուն տէր կանգնիլ ու խուսափիլ դառնալէ գոհ կարգ մը ղեկավարներու եսակեղրոն ու անձնական քաղաքականութեան, ինչպիսին է իր պարագան ներկայիս:

«ԱՌԱԿՕՏ»

Armenia-2050: PM Pashinyan Presents Transformation Strategy, Goals for the Next Three Decades

YEREVAN-- The changes in the coming thirty years should be based on four guiding values, Prime Minister Nikol Pashinyan said as he presented the strategy of Armenia's transformation until 2050.

"These changes are based on our national values, national goals and public demand. It is very important to understand the ultimate goal of this transformation, and the tasks we set before us. Of course, the strongest ideological basis is the recently adopted National Security Strategy, in the preface of which we have recorded what our national values are, but from the strategic point of view, there are four guiding values," the Prime Minister said.

1. Armenian statehood – State-

hood is the only tool that allows us to make decisions about our destiny. We perceive statehood as a key value, it is very important to state that the permanence of the Armenian statehood is the practical problem that we must solve.

2. Education – Education is the only tool, the cornerstone, with which we will be able to realize our problems and find their solutions.

3. Individual – The individual is the only entity that forms a family, which we consider a national value, which forms a society, a people or a state. I consider the individual effort an idea prevailing in Armenia today.

4. Work – Work is the only tool that allows you to realize the accumulated creative potential. The government must be able to pursue a policy so

that through education, individual freedoms and development, a person has the opportunity to realize his creative potential through work.

Pashinyan also named 16 mega-problems that should be solved within 10 years: to have educated and capable citizens, protected Armenia, effective and accountable governance, healthy and wealthy citizens, large and prosperous families, a rule of law country, massive export of processed products, clean and green Armenia, reasonable development of territories, effective farming, great repatriation and integration, renewable and generally available energy, attractive Armenia for entrepreneurs, high technology Armenia, recognizable, respected and hospitable Armenia.

The prime minister named the targets which are part of this strategy: to raise the population of Armenia to at least 5 million people, create 1.5 million jobs, defeat poverty with work, increase GDP 20 times, increase the average salary by 7 times, instill a healthy lifestyle in the nation and bring life expectancy to 90 years, build the most efficient army in terms of the population number, have one of the top 10 intelligence services in the world, make education a way of life, turn Armenia into a country of high-tech industry, have at least five technology companies worth over \$10 billion and 10 thousand operating startups.

U.S. Lauds Armenia's Reform Efforts

WASHINGTON, DC -- U.S. Secretary of State Mike Pompeo praised the Armenian government's declared efforts to root out corruption, strengthen the rule of law and improve the domestic business environment when he congratulated Armenia on its Independence Day on Monday.

"The United States welcomes Armenia's continued commitment to strengthening the rule of law, establishing an independent judiciary, and increasing economic and investment opportunities," read a statement issued by Pompeo on the occasion.

"We commend Armenia's ongoing efforts to combat corruption through transparency, due process, and increased accountability to citizens, and we will continue to support you in these efforts," added the statement.

The U.S. increased its annual assistance to Armenia by 40 percent, to over \$60 million, last year in a bid to support the implementation of the Armenian government's ambitious reform agenda. Lynne Tracy, the U.S. ambassador in Yerevan, stated last November that "democracy in Armenia is stronger than ever" now.

Both Pompeo and U.S. President Donald Trump reaffirmed on Monday Washington's readiness to deepen ties with the South Caucasus nation.

"We are prepared to continue

Continued on page 4

Education Minister Arayik Harutyunyan Rejects Demands for His Resignation

YEREVAN — Armenian Education, Science, Culture and Sports Minister Arayik Harutyunyan, responding to demands for his resignation, said that he has no intention to resign.

"If there are grounds for my resignation, I will not stay in this position even a minute more, and I myself will write a letter of resignation," Harutyunyan said during a press conference on Wednesday.

"These complaints are related to the major reforms' package that is being implemented. The concern of some political circles is connected with the fact that as a result of these reforms, we will have a generation that will no longer be their basis, will be critical, analytical. And if the critical, analytical generation analyzes the activities of these circles, it will immediately decide that it will never support these circles on any occasion. Groups fighting under various veils, false values will be deprived of any support in society," the minister said.

As for his meeting with these protesting groups, Harutyunyan said: "You have seen that I meet with these groups in all the cases when there is an

agenda. [But] when groups put extreme points—such as resignation, for example—on their agenda, I find it pointless to discuss it because it is a matter on their agenda, and not a matter on my agenda at all. The matter on my agenda is to reform the [education] sector and bring novelty to the sector."

"[But] if I feel that we are going in the wrong direction—but we are

Continued on page 4

Behind Trump's Turkish 'Bromance': New Report Unveils How Deep Erdogan's Ties are with the White House

An investigative report conducted by European watchdog Organized Crime & Corruption Reporting Project (OCCRP) found that Turkish president Recep Tayyip Erdogan's government through Brian Ballard, President Donald Trump's close confidant, have become one of the most powerful lobbyist in Washington.

The report revealed that a lunch meeting at Washington's Watergate Hotel the day before Trump's inauguration was held between Ballard and Turkish Foreign Minister Mevlüt Çavuşoğlu, as well as with Lev Parnas, a Florida businessman with connections to Ukraine, as well as Mübariz Mansimov, a Turkish-Azerbaijani shipping magnate now on trial in Turkey on terrorism charges.

"The meeting on January 19, 2017, which has never before been disclosed, was key to building a close relationship between the administrations of Trump and Turkish President Recep Tayyip Erdogan. It has perhaps been the most successful foreign lobbying effort of the Trump presidency

— no mean feat for an administration mired from the beginning in foreign influence scandals," the report wrote.

"There was a lot of bodyguards, Turkish bodyguards," Parnas recalled in an interview. "It was in a little restaurant. We went in. [Çavuşoğlu] was sitting in the restaurant with a couple of other Turkish dignitaries."

Continued on page 4

PM Pashinyan Declares that Constitutional Crisis in Armenia is Over

YEREVAN—The constitutional crisis in Armenia is over, Armenian Prime Minister Nikol Pashinyan said Wednesday at a Q&A hour in the National Assembly. One day before, the National Assembly elected by secret ballot Edgar Shatiryan, Artur Vagharshyan and Yervand Khundkaryan as new judges of the Constitutional Court. Opposition factions have refused to take part in elections, which they say are contrary to the law and constitutional provisions.

“In any situation, there are groups, political or non-political forces that want to further their interests and agendas and to install their people, their candidates, their clients in certain positions on behalf of the public,” Pashinyan stated.

“I believe that what happened in the National Assembly was very important: it ended the crisis around the Constitutional Court,” declared the prime minister. “Does it mean that an ideal Constitutional Court has been formed? No, it doesn’t.”

Pashinyan also lambasted civic activists who claim that the selection of the new high court justices contradicted the goals of the 2018 “Velvet

Revolution” led by him. He said that they cannot act like “ardent defenders of the revolution’s values” because they played no part in the popular uprising that brought him to power.

Pashinyan indicated that since the government’s first nominee refused to seek membership in the Constitutional Court, the second candidate was nominated taking into account the opinion of the parliamentary forces.

On July 22, 2020, Speaker of the National Assembly of Armenia Ararat Mirzoyan signed the law adopted by the parliament on June 30 on amendments to the law on the Constitutional Court.

Azerbaijani’s Threats to Hit the Armenian Nuclear Power Plant a Crime Against Humanity – Minister

Azerbaijani’s threats to hit the Metsamor Nuclear Power Plant is nothing but a crime against humanity and should receive appropriate response from the international community, Armenian Minister of Territorial Administration and Infrastructures Suren Papikyan said in an address to the 64th Annual Regular Session of the IAEA General Conference

Armenia will continue to make every effort to prevent such threats in the future, he said.

“In these difficult conditions of the fight against coronavirus, Armenia faced an extremely dangerous and unprecedented challenge for the security of our country and the whole region. I am talking about the real threat of a missile strike on the Metsamor nuclear power plant, which was voiced by the representative of the neighboring state of Armenia. Moreover, it was declared that the aim of this strike is to inflict

catastrophic damage on Armenia and its people,” Suren Papikyan said.

“For the first time, we are facing a situation where the real threat to the safety of the nuclear power plant comes not from a terrorist organization, but from a state through its official representative. Moreover, a state that positions itself before the international community as its responsible member is a full-fledged subject of international relations,” the Minister stated.

“As it turned out, our international law and its toolkit have not fully taken into account the emergence of such threats. Unfortunately, to date, the international community does not have effective containment mechanisms to prevent potential threats to the safety of nuclear power plants by states, and lacks tools to respond effectively to the threats that have already been made,” Minister Papikyan stated.

Armenian Embassy Officially Inaugurated in Tel Aviv

TEL AVIV—Armenia has inaugurated its embassy in Israel one year after deciding to upgrade diplomatic relations with the Jewish state.

The opening of the Armenian Embassy in Tel Aviv, initially slated for the beginning of this year, was delayed by the coronavirus pandemic.

A Russian-language news website, Vesti Izrail, reported that a senior Israeli Foreign Ministry official attended the opening ceremony held on Thursday. It quoted the official, Itzhak Carmel-Kagan, as saying that the embassy will facilitate a “constructive dialogue” between the two countries.

Addressing the event, Ambassador Armen Smbatyan noted a special symbolism in the fact that the embassy begins its work on the eve of the New Year according to the Jewish calendar. He congratulated all the citizens of Israel on Rosh Hashanah, wishing peace and prosperity to Israel, wellbeing, health and success to the people of the country.

In a short interview with Vesti, the ambassador said: “How can Armenia and Israel begin a joint movement

towards a future that, first of all, encompasses bilateral interstate relations? I see no alternative to humanitarian contacts and projects that act as a driving force and catalyst for initialization and ensuring sustainable, irreversible, productive and multilateral cooperation between countries and peoples in the 21st century.”

The Armenian mission located inside a Tel Aviv office building began providing consular services last month. Also, Ambassador Armen Smbatyan met with leaders of the Armenian community in the Holy Land, including Jerusalem-based Patriarch Nourhan Manougian.

The Armenian government decided to open the embassy in September 2019, saying that it will not only “give new impetus” to its relations with Israel but also help to secure the Armenian Apostolic Church’s continued presence in the Holy Land.

Armenia and Israel established diplomatic relations in 1992 but have had no embassies in each other’s capitals until now. The former Armenian ambassadors to the Jewish state were based in Paris, Cairo and Yerevan.

Azerbaijani Authorities’ Refusal to Allow ICRC Representatives to Visit Captive Armenian Officer Gross violation of International Law

YEREVAN (Arka.am). Armenian Defense Minister, Chairman of the Commission on Prisoners of War, Hostages and Missing Persons David Tonoyan met Thursday with Head of the International Committee of the Red Cross (ICRC) Delegation in Armenia Claire Maitro, the press service of the defense ministry reported.

Speaking about the videos disseminated by the Azerbaijan media about Guren Alaverdyan, the Armenian officer who is now in captivity in Azerbaijan, Tonoyan expressed the concern of the Armenian defense ministry about their content.

The minister said that the obstacles put by the Azerbaijani authorities to allow representatives of the Baku office of the ICRC to visit Guren Alaverdyan is a gross violation of internationally recognized rights, in particular, Azerbaijan’s obligations under international humanitarian law.

Tonoyan thanked the head of the Yerevan office of the ICRC for the

efforts made by the delegation to protect the rights of prisoners of war and civilians under the jurisdiction of Azerbaijan.

In turn, Meitro assured that the ICRC delegation is taking all the necessary steps to ensure all due procedures.

The Armenian defense minister and the ICRC representative also discussed activities aimed at assessing the level of integration of international humanitarian law (IHL) in the Armenian Armed Forces. This process, which started in 2019, is aimed at assessing the level of involvement of military legal advisers in the military educational and educational programs of the Armenian Armed Forces, the integration of IHL into the planning of military operations and the decision-making process.

Officer Guren Alaverdyan got lost while checking frontline combat positions due to unfavorable weather conditions. After his capture Azerbaijan initiated a criminal case against him.

The 2020 International Hrant Dink Award Goes to Osman Kavala from Turkey and Mozn Hassan from Egypt

ISTANBUL -- The twelfth International Hrant Dink Award was presented on Tuesday, September 15th by an online ceremony. This year's awards were granted to Osman Kavala who devoted his life to building a pluralistic and democratic society and showed that human rights and social dialogue can be strengthened through culture and art and Mozn Hassan one of the pioneers of the feminist movement across the Middle East and North Africa, struggling against sexual violence and women's rights violations in Egypt.

The award ceremony was hosted by Sebnem Bozoklu and Alican Yücesoy in Turkish, and also by Ece Dizdar in English languages. The ceremony was held at 23.5 Hrant Dink Site of Memory and the opening speech was delivered by International Hrant Dink Award Committee President Ahmet Insel.

Arto Tunçboyacıyan, Can Bonomo, Dialog Project, Kalben, Kudsi Erguner, and O.F.F. have participated in the ceremony with their special performances for the night.

Moreover, people and institutions from Turkey and all around the world, who shed light to humanity with their struggles are acknowledged as the 'Inspirations' of 2020. Among the Inspirations of this year, there human and

women's rights defenders from Turkey to Chile, Indonesia to Lebanon, Germany to the United States, India to China, as well as inspirational individuals and initiatives with their demands for peace, equal citizenship, democracy and justice.

At the ceremony, Raket Dink sang one of the favorite songs of her husband Hrant Dink at Surp Toros Armenian Church in Tekirdag Malkara, which is awaiting restoration. The night ended with the song "Son Dakika Golü" (Last Minute Goal) by Arto Tunçboyacıyan composed specially for the ceremony.

Osman Kavala the laureate from Turkey has written in his later from the prison "I do believe that prejudices across different segments of the society and people living in different countries can be overcome through using our reason, engaging in dialogue and listening to one another." to remark the importance of dialogue.

The laureate from Egypt Mozn Hassan in her speech, "Being presented with such an honourable award today makes it all worthwhile and reminds me to never lose hope regardless of the consequences and to always keep fighting regardless of the repercussions" to remark the importance of struggle against discrimination.

911: Lady Gaga's New Video Inspired by Armenian Filmmaker Parajanov's Color of Pomegranates

LOS ANGELES -- Lady Gaga has based her new video for Chromatica single "911" largely on Armenian filmmaker Sergei Parajanov's classic 1969 art film *The Color of Pomegranates*, Armradio.am reports.

When Gaga is first introduced she's surrounded by actual pomegranates. The poster of the film briefly appears in the video. The word "caution" in Armenian can be seen through-

out the short film.

The music video was directed by filmmaker Tarsem Singh, who has frequently cited Parajanov as a major influence

The video begins with Gaga in a desert sprawled out next to a broken bicycle and pomegranates spilled on the ground. As the song "911" starts, she enters a mission filled with oddly dressed people, including a nurse, a

Fartuun Adan and Ilwad Elman from Somalia Named 2020 Aurora Prize Laureates

NEW YORK — The Aurora Humanitarian Initiative awarded the fifth annual Aurora Prize for Awakening Humanity to Fartuun Adan and Ilwad Elman, the mother and daughter team who lead the Elman Peace and Human Rights Centre in Somalia. As Aurora Prize Laureates, they will receive a US \$1,000,000 award and a unique opportunity to continue the cycle of giving by supporting the organizations that have inspired their humanitarian action. Fartuun Adan and Ilwad Elman have selected three organizations – Love Does, Panzi Foundation, and Prajwala – that fight for freedom and human rights, provide healthcare to marginalized populations, and save victims of sex-trafficking to be the beneficiaries of their million dollar prize.

Fartuun Adan and Ilwad Elman were chosen among the 2020 Aurora Humanitarians, or finalists, announced on April 24, 2020. Besides the Somali human rights defenders, these outstanding heroes include Congolese activist Angélique Namaika, refugee rescuers Sophie Beau and Klaus Vogel, and educator Sakena Yacoobi from Afghanistan.

To date, Aurora has launched or supported numerous projects in nearly 30 countries, benefitting almost a million people suffering from the atrocities of war, famine, lack of healthcare, genocide or human rights violations. Granted on behalf of the survivors of the Armenian Genocide and in gratitude to their saviors, the Aurora Prize seeks to expand the global humanitarian movement by enabling humanitarians worldwide to continue the cycle of giving.

Fartuun Adan and Ilwad Elman have been protecting women's rights, promoting peacebuilding, and rehabilitating child soldiers for many years. Their courage, resilience, and unwavering commitment to the people of Somalia has brought this mother and

daughter team global recognition.

"Fartuun Adan and Ilwad Elman embody the spirit of the Aurora Prize and our philosophy of Gratitude in Action, and we are delighted with this opportunity to express our deepest admiration and appreciation to them for the amazing work they are doing in Somalia. They give people a second chance, hope for the future, and inspiration to lead a meaningful life. Their courage, self-sacrifice, altruism, idealism, as well as actions on the ground reflect the values of the global Aurora movement," noted Vartan Gregorian, President of Carnegie Corporation of New York, Co-Founder of the Aurora Humanitarian Initiative, and Member of the Selection Committee.

Lord Ara Darzi, Co-Director of the Institute of Global Health Innovation at Imperial College London and Chair of the Aurora Prize Selection Committee, noted in his video announcement of the Laureates, "2020 has been a tumultuous year, but as with all crises, it has brought us together. Amidst the COVID-19 pandemic, many new modern-day heroes like Fartuun Adan and Ilwad Elman emerged, reminding us of our common humanity."

"For the last five years, Aurora has been spreading the message that acts of kindness make a difference when you add them up, and Fartuun's and Ilwad's courageous activism is a vivid testament to that," said Samantha Power, Harvard professor, former U.S. Ambassador to the United Nations and Aurora Prize Selection Committee member.

On October 19, 2020, a special Gratitude in Action virtual event will be broadcast live from the New York Public Library to celebrate Aurora's fifth anniversary by honoring the Aurora Prize Laureates and paying tribute to New York City COVID-19 heroes. A live event will also be held in March 2021 in New York City.

man banging his head onto a pillow, and a woman cradling a mummy.

Later in the video, an ambulance spinal board is brought in behind Gaga and she begins crying. After the song ends, she wakes up in the real world to paramedics treating her. She has been hurt in a car accident, and all the images from earlier in the song show up as billboards on the street where the accident occurred and other people involved in the accident. The desert as it turns out was White Sands National Park in New Mexico.

"This short film is very personal to me, my experience with mental

health and the way reality and dreams can interconnect to form heroes within us and all around us," Lady Gaga said on Instagram.

"Something that was once my real life everyday is now a film, a true story that is now the past and not the present. It's the poetry of pain," she added.

The original film is a poetic retelling of the life of 18th-century Armenian poet and musician Sayat-Nova. Parajanov used little actual dialogue in the film, and most of the story is told through narrative, sound, some music, and occasional title cards.

ASP Holds International Conference on the Early Turkish Republic Period

FRESNO -- The Armenian Studies Program will hold an international conference on “The State of the Art of the Early Turkish Republic Period: Historiography, Sources, and Future Directions” on Friday, October 2, and Saturday, October 3, 2020. The Society for Armenian Studies (SAS) is a co-sponsor of the conference. The conference will be held virtually as a Zoom webinar. The registration link for Friday is: <http://bit.ly/armenianstudiesconference1>. The registration link for Saturday is: <http://bit.ly/armenianstudiesconference2>.

Organized by Prof. Barlow Der Mugrdchian (Armenian Studies Program, California State University, Fresno) and Dr. Ümit Kurt (Polonsky Fellow, Van Leer Institute, Jerusalem and Lecturer in the Hebrew University of Jerusalem), the conference will explore the early Turkish Republican period. The modern state of Turkey – formally established on October 29, 1923, under the leadership of Kemal Atatürk – came into existence in the period 1908-1945, in which traumatic and revolutionary developments followed each other in quick succession: the constitutional revolution, eleven years of war, mass migration and mass murder, the end of a 600-year old empire and the almost partition of the remains among the victors in World War I and the foundation of Turkish Republic.

Armenians remained in the new Turkish Republic and experienced these developments. At the same time, it is the period of political experiments, the building of a national economy, and the birth of Turkish nationalism. The republic is both heir to all of these developments and a daring experiment in nation building and modernization.

This conference aims to use the historical context of the collapse of the Ottoman Empire and the emergence of a new nation state, the Republic of Turkey, to discuss and analyze major issues that played a dominant role in the history of this period: the emergence of the modern state, the impact of war, nationalism and nation building, and the role of religion and secularism.

The Thomas A. Kouymjian Family Foundation, the Leon S. Peters Foundation, and the M. Victoria Kazan Fund for Armenian Studies are sup-

porters of the Conference.

Prof. Barlow Der Mugrdchian will open the Conference at 7:00PM on Friday, October 2. A keynote address will be given by Dr. Christine Philliou (University of California, Berkeley).

The first session will then open with two panelists: Christopher Sheklian (the Krikor and Clara Zohrab Information Center, New York) “Armenians and the Problem-Space of Secularism in the Early Turkish Republic” and Erdem Ilter (UCLA) “The Ottoman Imperial Legacy on Turkish Nation Building: An Analysis of the General Inspectorates (1895 – 1945).

The Conference will reconvene at 10:00AM on Saturday, October 3, with one session, which will feature presentations by Talin Suciyan (Ludwig Maximilian University, Munich) “The Amorphous/Abstracted Peasant of Ottoman and Turkish Historiography”; Ümit Kurt (Van Leer Institute, Jerusalem) “History of A Local Republican Entrepreneur in New Turkey: Cemil Alevli”; and Ari Sekeryan (Manoogian Post-Doctoral Program, University of Michigan, Ann Arbor) “The ‘loyal citizens’ of the Republic: The Armenian Community During the First Years of the Republic of Turkey (1923-1928).”

All sessions are free and open to the public. Zoom registration is required for each session of the conference. For Friday: <http://bit.ly/armenianstudiesconference1>. For Saturday: <http://bit.ly/armenianstudiesconference2>.

Education Minister Arayik Harutyunyan

Continued from page 1

going in the right direction now, I will resign myself. [But] there is no such matter on my agenda now,” Arayik Harutyunyan added.

The Bright Armenia Party (LHK), one of the two opposition groups represented in the Armenian parliament, added its voice to the calls for Harutyunyan’s resignation last week. It said it will try to push through the National Assembly a motion to ask Prime Minister Nikol Pashinyan to consider sacking the minister. LHK leaders said Harutyunyan has failed to carry out any major reforms of

Armenia’s education system beset by many problems since being appointed as minister in the wake of the 2018 “Velvet Revolution.”

Harutyunyan, who is a senior member of Pashinyan’s My Step bloc, rejected the criticism. “I would ask our colleagues not to threaten me with irresponsible statements and resignation demands because I’m not scared of that,” he told a news conference.

“I was and am one of the leaders of a revolutionary team,” he said. “I took on a mission to reform the sector and am now accomplishing that mission.”

New Postage Stamp Dedicated to Historic Armenian Church in Singapore

YEREVAN — On September 17th, 2020, one postage stamp dedicated to the theme “Armenian cultural heritage in the Asian region. Church of Saint Gregory the Illuminator in Singapore” has been put into circulation.

The postage stamp depicts the facade of the Saint Gregory the Illuminator Church in Singapore.

The postage stamp also depicts the inscriptions “SAINT GREGORY THE ILLUMINATOR CHURCH, SINGAPORE” and “ARMENIAN APOSTOLIC HOLY CHURCH” in Armenian and English languages.

The Armenian Apostolic Church of St. Gregory the Illuminator is

the oldest standing church building in Singapore. The church was designed and built by well-known Irish architect, George Coleman, and is considered to be his most famous masterpiece. It was built in 1835 and consecrated in 1836. It is surrounded by landscaped tropical gardens with a small cemetery, where prominent Armenians of Singapore of XIX and XX centuries have been laid to rest.

Date of issue: September 17, 2020
Designer: David Dovlatyan
Printing house: Cartor, France
Size: 40,0 x 30,0 mm
Stamps per sheet: 10 pcs
Print run: 40 000 pcs

U.S. Lauds Armenia’s Reform Efforts

Continued from page 1

cooperating in the areas of mutual interest, including the expansion of bilateral trade and investment exchanges, the furtherance of the rule of law, regional stability, and the strengthening of your country’s sovereignty,” Trump said in a congratulatory message to Prime Minister Nikol Pashinyan.

“The Armenian and American peoples boast strong and enduring ties, be it in the face of a new global pandemic or in the side-by-side international peacekeeping operations in Af-

ghanistan or Kosovo,” he wrote.

Earlier this year, Washington provided Yerevan with at least \$6.5 million in aid designed to help it cope with the coronavirus pandemic.

Pashinyan assured Trump in July that his government is committed to boosting Armenia’s “friendly relations” with the U.S. He also praised Washington’s policy on the Nagorno-Karabakh conflict.

Pompeo mentioned the conflict in his statement. He urged the conflicting parties to resume “substantive” peace talks “as soon as possible.”

Behind Trump’s Turkish ‘Bromance’

Continued from page 1

“Mübariz introduced Brian Ballard as ‘Trump’s number one guy,’” Parnas said of the top Trump fundraiser from Florida, whom Politico dubbed “The Most Powerful Lobbyist in Trump’s Washington.”

“The warm relationship that followed would see Trump administration officials, and the president himself, make decisions that baffled advisers who believed they put Erdogan’s interests over America’s,” the report titled Behind Trump’s Turkish ‘Bromance’: Oligarchs, Crooks, and a Multi-Million-Dollar Lobbying Deal, said.

Behind Trump’s Turkish ‘Bromance’: New report unveils how deep Erdogan’s ties are with the White House

The report would then go onto explain in meticulous detail with supporting documents just how effective

the lobbying was as multimillion dollar contracts were signed between those close with Trump and Erdogan.

“The upshot of Turkey’s outreach has been a Trump administration that has often been strikingly receptive to the interests of Erdogan’s authoritarian government,” the report said.

Carl Bernstein, a veteran journalist who helped break the Watergate scandal that brought down Richard Nixon, reported in June that Erdogan has enjoyed a level of telephone access to the U.S. president unrivaled by any other foreign leader.

“By far the greatest number of Trump’s telephone discussions with an individual head of state were with Erdogan, who sometimes phoned the White House at least twice a week and was put through directly to the President on standing orders from Trump,” Bernstein wrote.

Խօսք՝ Պապ Ալիի Ցոյցի Յիշատակին

ԱՐԱՐՈՆ ՇԽՐՏԸՍԵԱՆ

Ազգային, քաղաքական կազմակերպություններ կան, որոնք չդիմանալով ժամանակի քննություն, պատմության գիրկը անցան, գրկուեցան իրենց անցեալը փառաբանելու պատենությունն: Ուրիշներ ալ, անմխիթար ներկայի մը մէջ, խանդավառող տեսիլքի եւ հեռանկարի բացակայութեան, հիւծող հիւանդի մը տուժանքներով իրենց օրհասը կը սպասեն:

Մեր ազգային, քաղաքական կազմակերպություններուն մեծամասնությունը զգուշանալով նոր մտքերու հետ հաղորդուելու եւ կամ հաւաքական մտածողութիւն դարձանելու հետեւանքներէն, դեմոկրատական հաստատութեան կամ կառուցի վերածուելու փոխարէն՝ նախընտրեցին անհատի պաշտամունքի ուղին՝ փոքրիկ տիրապետութիւններու վերածուեցան դժբախտաբար, ուր իշխող դարձաւ՝ «Yes, sir», «Թըքրամ, սիտի», «Սթալինը ըսաւ» գործելաձևը: Շատեր չհանդուրժեցին «հաւնոցի օրէնք»-ի այս կարծրատիպը եւ հեռացան: Հեռացան՝ նախընտրելով մնալ հաւատարիմ գինուոր, քան անկոչ զօրավար: Տուժեցին եւ նօսրացան գրեթէ մեր բոլոր կառուցները, տուժեց մեր հաւաքականութիւնը, տուժեց սփիւռքը...: Բայց որո՞հոգ հոգը...

Այստեղ պիտի չիշեմ Կոկոլի մէկ խօսքը. «Կը խնդանք, այո, բայց որո՞ւ վրայ կը խնդանք...»: Դժբախտ են նաեւ անոնք, որոնք անցեալէ եւ ապագայէ

գրկուած ներկայ մը կ'ապրին: Իսկ դուռն, ո՞վ Հնչակեան ընկեր, գիտա՞կ ես, թէ անցեալէն ինչ մեծ հարստութեան մը ժառանգորդն ես եւ քու անմահ կուսակցութիւնդ սնած, ուռճացած եւ խարսխուած է՝ զաղափարական վառ տեսիլքով մը ներկան ներշնչելու եւ դէպի ապագան դիմելու վսեմ առաքելութիւնն ունի, որպէսզի կարենաս այդ տաժանելի, բայց փառաւոր պատմական երկար ուղեորութիւնդ աւելի դիւրաւ կատարել՝ հանգրուաններու պէտք ունիս: Այդ հանգրուաններն ու կայանները քու պանծալի կուսակցութեանդ կոթողած պատմական դէպքերու տարեդարձերն են, որոնցմէ մէկը Պապ Ալիի հնչակեան ցոյցն է, որ կատարուեցաւ ասիկէ 125 տարի առաջ, 18 սեպտեմբեր 1895-ին, Պոլսոյ մէջ:

Դէպքին արժէքն ու կարեւորութիւնը հասկնալու համար պէտք է մեր երեւակայութեամբ փոխադրուինք այդ ժամանակաշրջանը: Աչքի առջեւ բերենք նաեւ մեր թշնամիներուն հոգեբանական, քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային գոյավիճակները, այդ ժամանակ միայն կը գնահատուի կատարուած գործին մեծութիւնը:

Հայ յեղափոխութեան ծնած վայրկեանէն՝ Արեւելքի մէջ կը տիրէր այն սխալ մտայնութիւնը, թէ «Աստուած մէկը ստեղծած է տիրելու, իսկ մէկ ուրիշը՝ ճնշուելու, պետութիւններու իշխանութիւնները Աստուծոյ փոխանորդի պատմուճանը իր ուսերուն վրայ կրող գահակալով մը, որուն կամքն

ու քմահաճոյքը աստուածադիր օրէնք էր: Պէտք էր բոլորը ոչ միայն ենթարկուէին, այլեւ անոր փառքը հիւսէին: Թուրքը մարդկային ամէն իրաւունք ունէր՝ իբրեւ մենաշնորհեալ, մինչ հայը իրաւագրկուած էր մարդկային ամենատարրական իրաւունքներէն»:

Յաւախն այն է, որ հայոց այդ վիճակը թուրքի կողմէ առաջ բերուած համոզում մը չէր, այլ նոյնինքն հայը այդպէս կ'ըմբռնէր իր կեանքը: Անոր ապրած ստրկական առօրեան գինքը այդ վիճակին հասցուցած էր՝ տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին իմաստ տուող յենարանները կորսնցնելէ ետք, ընկերային սխալ դաստիարակութեամբ:

Մէկ խօսքով՝ փճանալու եզրին հասած էր մեր ժողովուրդը: Այս ճակատագրական վայրկեանին էր, որ հրաշքի մը համազօրութեամբ 1887-ին ծնաւ Հնչակեան կուսակցութիւնը տուժանքի եւ տառապանքի խաւարին մէջէն իբրեւ առաջնորդ Լուսաստղ մը:

Հնչակեան կուսակցութիւնը մեծ դեր ունէր կատարելիք: Ան, քաղաքական եւ տնտեսական բարօր եւ ազատ կեանք տալէ առաջ, պէտք էր հայ հոգին արիացնէր, հին մտայնութիւնները շրջէր, հասկցնէր շրջապատին՝ թուրքին եւ մեր ժողովուրդին, թէ մարդիկ եւ ժողովուրդներ ստրուկ չեն ծնիր, իբրեւ ստրուկ կ'ապրին ու կը մահանան...

Իրաւունքները խնդրանքով եւ աղերսանքով չեն տրամադրուիր, այլ կը ստացուին պահանջելով եւ ուժով:

Այս բոլորը դիւրին չէր. ինչպէս դիւրին չէր տազնապով մը դադրած սիրտը բաբախեցնել եւ շարժման մէջ դնել: Հնչակեան կուսակցութիւնը, կենդանի խաչելութեան մը յանձնառութեամբ, գործի լծուեցաւ այն մեծ եւ ամուր հաւատքով, թէ այս խաչելութիւնը ծնունդ պիտի տար մեր ժողովուրդի Հրաշալի յարութեան: Հնչակեան կուսակցութիւնը գիտակ էր նաեւ այն իրողութեան, որ մեր ժողովուրդը թէեւ արտաքին երեւոյթով շատ բան կորսնցուցած էր, բայց տակաւին կը պահէր ներքին արժանիքներ, հոգ չէ թէ երբեմն վտիտ վիճակով, բայց կենդանի եւ յուսալի:

Հնչակեան կուսակցութիւնը

արթնութիւն չեփորեց, քաղաքական թմբիով քնացող հայութեան: Սարսափէն կարկամած լեզուները բացաւ, շրթները շարժման մէջ դրաւ. Հոգիները վերանորոգեց. գանոնք արիացնելէ ետք՝ թուլցած կամքերը պողպատեց եւ գանոնք առաջնորդեց դէպի ազատութիւն:

Ուրիշներու հաշուոյն գործող բազուկները, սեփական շահերու համար, վեր բարձրանալ սկսան, արիւնաքամ եւ կոշտացած մատերն ու ձեռքերը պրկուած բուռնքներու վերածուեցան՝ պատժելու համար չարաշահողները: Մէկ խօսքով՝ «կեանքի հոգին» մարտիկին հոգիին փոխուեցաւ:

Այս բոլորը ունենալու համար ան պայքարեցաւ երկար ժամանակ: Օգտագործեց իր մամուլն ու բեմը, կազմակերպչական ցանցը: Նոր հայութեան ստեղծած նոր դէպքերը իրար յաջորդեցին, նոր շրջանի նոր դէմքերով: Հայոց պատմութեան նոր անկիւնադարձէն-1887-ին յաջորդեցին Կարնոյ, Գում Գափուի, Պապ Ալիի ցոյցերը, Սասունի, Ջէյթունի, Շապին Գարահիսարի ապստամբութիւններն ու ինքնապաշտպանութիւնները:

Հայ յեղափոխութեան վերակերտած նոր հայութիւնը իր կորսուած իրաւունքները նոր ուղիով ձեռք ձգել կը ձգտէր, ձանձրացած ու ձեռքագատած հին ուղիներէ եւ փորձերէ:

«Մի՛ աղերսեր, այլ պահանջէ՛» յեղափոխական կարգախօսով հայրենագուրկ եւ սակայն հայրենիք, ազատութիւն եւ մարդկային տարրական իրաւունք պահանջողներու այս ցոյցը ոչ միայն հնչակեաններէն յիշատակուելու արժանի է, այլ բոլոր այն հայերէն, որոնք կը հպարտանան այսօր երեւան եկող եւ փայլող մեր հայկական արժէքներով:

Պէտք է վերապրեցնենք մեր մօտաւոր անցեալի փառքերը կազմող այս փառաւոր եւ արիւնոտ ցոյցերը, իրենց ներքին հոգիով, որովհետեւ առանց անոնց՝ մենք ներկայի փառքերէն զուրկ եւ զուցէ պատմութեան անցնող ինքնակորոյս ժողովուրդ մը դառնալինք եւ կամ «գոյութիւն» մը քաշկուտող հաւաքականութիւն մը:

Փառք եւ պատիւ Պապ Ալիի մեծ ցոյցին եւ անոր հերոսներուն, որոնք ստրուկը մարտիկի վերածած մեր ժողովուրդը մղեցին տէր դառնալու իր պատմա-անհատական իրաւունքներուն:

ՎԱՐՁՈՒ ՄՐԱՇ
ՓԱՍՏԻՆԱՅԻ ՄԷՉ
 (200 ՀՈԳԻ ԸՄԱՐ)
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԻԹՆԵՐՈՒ ԸՄԱՐ
 1060 N. ALLEN AVE.
 PASADENA CA
 91104
 (626) 797-7680

URGENT APPEAL

We stand in solidarity with our community in Beirut, Lebanon. The consequences of the tragic explosion on August 4 are horrific. Nothing can bring back precious lives lost. Nor is it easy to restore homes, churches, community centers and businesses damaged. But we can lend a helping hand to our brothers and sisters at the AEBU - Lebanon who are doing the impossible to help the wounded and the displaced following this disaster.

TOGETHER
 let's try to ease the pain and **RESTORE HOPE!**

CLICK HERE AND DONATE

Փոքր-ինչ ժպիտ Իմ Կեանքից...

ՀԵՆՐԻԿ ԱՆԱՍԵԱՆ

Ներքոյ «Ժպիտների շարք»-ի մի մասը տպագրուել է 2002 թուականի Ապրիլ 30-ին՝ Պոլսի «Ժամանակ» օրաթերթում: Իմ կեցութեան երեք ամսուայ ընթացքում, «Ժամանակ»-ից բացի տարատեսակ նիւթերով հանդէս եմ եկել նաեւ «Մարմարա» օրաթերթում եւ Հրանտ Դինքի խմբագրած «Ակօս» շաբաթաթերթում, ըստ որում, եղբրական մահով կեանքն աւարտած Հրանտ Դինքի խնդրանքին ընդառաջեցի, ամէն շաբաթ մի նոր նիւթ էի իջեցնում «Ակօս»-ում: Այժմ գանք մեր հիմնական նիւթին:

Երգիծանքն ու հումորը մեր կեանքի անբաժան մասն են: Թէեւ հասարակութեան մէջ կան մարդիկ, որոնք հումորի զգացողութիւնն չունեն: Երբ ասուում է, որ այս կամ այն անձը հումորի զգացողութիւնն չունի՝ մի մօտենաք նրան:

Երգիծանքը եւ հումորը, ճիժդ տեղին ասուած ասացուածքը թարմացնում են մթնոլորտը եւ, նոյնիսկ վիճաբանութեան ամենաթէժ պահին անգամ, բորբոքուած կրքերը տեղի են տալիս վայրկեաններ տեւող անզուսպ խնդուքի:

Ես անէկդոտ շատ եմ սիրում, բայց սոսկալի մոռացկոտ եմ եւ անէկդոտ պատմելու շնորհ էլ չունեմ: Սակայն, իմ բազմամեայ գործունէութեան ընթացքում պատահում են ծիծաղելի իրական դէպքեր, որոնք, թէեւ անէկդոտ չեն, բայց հաճելի զգացումով են պարուրում ընթերցողի հոգուն: Յուսամ յուսախաբ չեմ անի ընթերցողներին:

***

2002 թուական, Փետրուար ամիս: Պոլսի օդանաւակայան: Հրաւիրուած եմ համերգ-ների տեղի «Մայաթ Նովա» երգչախմբի հետ: - Աս ի՞նչ է մատարօ, ֆրակ չէ՞ք բերած,- հարցնում է երգչախմբի ատենապետ Բագրատը: - Բարեկամս, մէկ ճամպրուկը արդէն լեցուն է նոտաներով, միւսն ալ՝ հագուստ-մագուստ, նուէր-մուէր եւ այլ բաներ: Մտածեցի, որ հոս կրնանք վարձել:

- Լաւ ըրեր էք, մենք հոս կարելի կուտանք, երգչախումբի անդամներէն մէկը թաքսիդոյի խանութ ունի, հոգ մ'ընէք, առջեւնիս դեռ երեք ամիս կայ: Ատ ալ թող նուէր մը ըլլայ Ձեզի մեր երգչախումբին կողմէ:

Յաջորդ օրը Պոլսի երեք հայատառ թերթերն էլ լայնածաւալ հաղորդագրութիւններով անդրադարձան իմ ժամանման եւ նպատակի մասին:

Մի քանի օր անց, նախապէս պայմանաւորուածութեան համաձայն, Բագրատն ինձ տարաւ Մինասին պատկանող ֆրակի (Taxido) դերձակատուն-խանութը: Հագիւ էինք խանութից ներս մտել ու գրոյցի բռնուել, երբ գրեթէ շնչապառ վիճակում ներս խուժեց գեղադէմ մի տիկին, որը անփափական կատ ձեւով ընդհատեց մեր գրոյցը ու շարեց հետեւեալ պարբերութիւնը.

- Վախցայ, որ կրնամ չհասնիլ: Կը ներէք, ես Մաքրուհիէն (Մինասի կինն է) գիտցայ, որ հոս պիտի ըլլաք այս ժամանակ: Պարոն Անասեան, ես բանաստեղծութիւններու տետրակ մը ունիմ եւ փափաքս է հրատարակել: Լրագրէն

իմացայ, որ դուք գրող ալ էք, պիտի խնդրեմ Ձեր կարծիքը գրածներու մասին, ահա բերած եմ, - ասաց ու պայուսակից հանեց լաթակազմ հաստիկ մի ձեռագիր տետրակ:

Երիտասարդ կնոջը իսկապէս օգտակար լինելու մտահոգութեամբ, մէկ ամբողջ օր ծայրէ-ծայր կարդացի կնոջ բանաստեղծութիւնները, եւ սակայն, շատ քիչ բան գտայ հրատարակութեան արժանի: Գրելու ձիրք ունէր կինը, բայց պակասում էր գիտութեան պաշարը.

- Գիտէ՞ք յարգելի տիկին, - ասացի յաջորդ հանդիպմանը, - յաջող գործեր կան անշուշտ, սակայն ատոնց թիւը շատ քիչ է, չեմ կարծեր, որ կարենաք նոյնիսկ պզտիկ գրքոյկ մը հրատարակել: Աւելի գրեցէք, բայց մինչ այդ խորհուրդս է շա՛տ կարգալ:

- Ի՞նչ, ի՞նչ ըսիք Պարոն Անասեան, շատ կարգա՞լ..., բայց այդքան կարեւոր է կարգալը:

- Այո՛, շատ կարեւոր է տիկին, որովհետեւ «որքան շատ կարգաք, այնքան քիչ ժամանակ կ'ուենանք գրելու համար...»:

***

- Ի՞նչպէս այդքան արագ կը գրէք մատարօ,- հարցնում է երգչախմբի տղաներից մէկը,- գրեթէ ամէն շաբաթ գրութիւն մը կը հանէք:

- Ինչպէս դուն՝ ձախէն աջ: Սարգիսը ակնապիշ երեսիս է նայում: Վստահ եմ, որ հումորը չհասկացաւ: Յաջորդ փորձի դարձրին Սարգիսը դարձեալ նոյն հարցն է ուղղում:

- Մատարօ, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք՝ «ձախէն աջ», ամէն մարդ ատանկ կը գրէ...

Չէ՛, Սարգիսը հումորը չի հասկացել, ստիպուած եմ լուսաբանել:

- Սարգիս, մի մոռնար, որ տարբեր ազգեր տարբեր ձեւով կը գրեն, մէկը՝ ձախէն աջ, միւսը՝ աջէն ձախ, երրորդը՝ վերէն վար, եւ այլն: Բայց միտքը հանդարտեցնելու համար ըսեմ, որ ես կը գրեմ երբ պարապ ըլլամ:

- Հա՛, հիմա հասկցայ,- յարթականօրէն բարձրաձայնում է Սարգիսը: Հիմա արի եւ իմացիր, թէ ի՞նչ հասկացաւ նա:

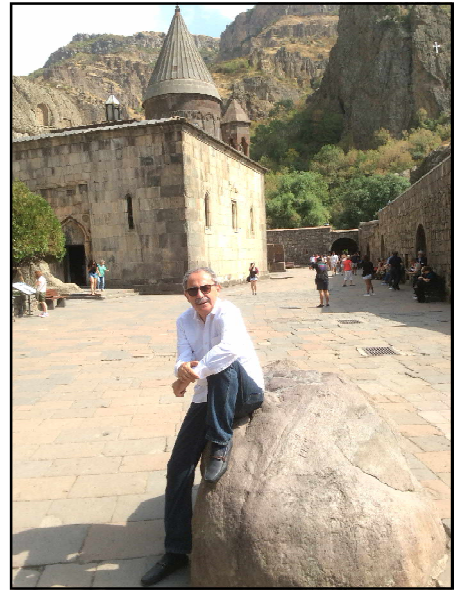
***

...Պոլսի Սկիւտարի գերեզմանատանն ենք: Դեռ Պետրոս Դուրեանի գերեզմանին չհասած, տեսայ, որ բարեկամս յամառօրէն կանգնած է մի գերեզմանի առջեւ եւ կարդում է գերեզմանաքարի գրութիւնները:

- Ծօ՞, ի՞նչ կեցեր ես, շարժէ, եկուր վայրկեան առաջ Դուրեանին

Անկախութիւնը՝ Առաքելութիւն Սը Որուն Համար Արժէ Ապրիլ

ՂՈԿՏ. ՀՐԱՅՐ ԾԵՊԵՏԵԱՆ
Ընդհանուր Քարտուղար՝
Արաբական Ծոցի
Աստուածաշունչի Ընկերութիւն

Ես հայ մըն եմ որ ծնած, դաստիարակուած եւ ապրած եմ Պէյրութ, Լիբանան եւ ունիմ Լիբանանեան հպատակութիւն: 2005 տարին աշխատանքային նստավայրս տեղադրուեցաւ Նիկոսիա, Կիպրոս, ուր նաեւ ստացայ Կիպրական հպատակութիւն: Արդէն եղաւ աւելի քան երեսուն երկար տարիներ ուր կը գործեմ Արաբական Ծոցի երկիրներու տարածաշրջանին մէջ: Եւ իմ հարցումը, «Ուր է իմ տունը: Պէյրութ, Նիկոսիա, Քուէյթ ու տակաւին»: Երեւի կրնամ ներկայացնել սփիւռքահայու ապրած կեանքի մէկ լաւ տարբերակը, ապրելով հոս թէ հոն: Բայց իմ սրտին մէջ կայ սէր եւ երախտագիտութիւն: Սէրը եւ երախտագիտութիւնը այն երկիրներուն որոնք ինձի տունն են հպատակութիւն, ինքնութիւն, ուսում, երդիկ եւ մարտահրաշխանքներ կարենամ արժէքի կեանքը կերտել: Եւ իմ սրտին մէջ կայ նոյնքան ուրախութիւն եւ անձկութիւն: Եւ այդ իմ հայրենիքիս՝ Հայաստանի հանրապետութեան հորուն անկախութեան 29րդ տարեդարձն է Սեպտեմբեր 21ին:

Այս այն հայրենիքս է՝ որ իմ սրտիս մէջ կը կուտակէ հպարտութիւնը՝ իւրաքանչիւր անգամ որ կ'այցեցեմ: Հոն ուր կեանքիս համար մշակուցի հասկացողութիւնը կը մշակուի եւ Քրիստոնէական հաւատքս կը գործնայ: Հայրենիքը՝ ուր իմ ազգային ինքնութիւնը

գերեզմանը գտնանք,- ասում եմ ես:

- Հենրի՜կ, հոս եկուր, նայէ՛, մարդը գրեթէ հարիւր տարի ապրեր է..., համա թէ կ'ապրին մարդիկ:

- Սիւալ ես բարեկամս, այդ մարդը, որու անունն ալ չեմք լսած, թէրեւս հարիւր տարի միայն գոյութիւն ունեցած է երկրի վրայ առանց արժէքաւոր ներդրում մը ըրած ըլլալու ի բարօրութիւն հայրենիքի: Ապրողը մեր դժբախտ երիտասարդ Պետրոս Դուրեանն է, որ քսան տարեկան հասակին անմահացաւ:

***

Հայաստանի թաթու Ալթունեանի անուան երգի-պարի համոյթի հերթական համերգն է բերքառատ գիւղերից մէկում: Ես պարուսոյց Արտաշէս Կարապետեանը որոշում ենք համոյթի անդամներին մի երկու ժամ շուտ տանել գիւղ՝ տեղի հիւրասէր գիւղացիների բարիքից օգտուելու համար: Ծրջկենտրոնի մշակուցի պալատի առջեւ, այստեղ-այնտեղ, նոյնիսկ քարերի վրայ նստած, վայելում ենք գիւղացիների բերած բարիքները՝ լաւաչ հաց, պանիր, մածուն, թան, եւ այլն:

Կողքիս նստած մի գիւղացու հետ գրոյցի մէջ ենք: Ինչպէս միշտ, դժուար գտնելիք Քէնթ սիգարետ եմ ծխում: Երիտասարդ գիւղացին հինգ ըրպէն մէկ սիգարետ է խնդրում ու ոգեւորութեամբ պատմում.

- Անցեալ տարի ձմերուկ ցանցի, բաւական շահ ունեցայ..., սիգարետ կարելի՞ է:

կը մխրճուի նոյնինքն իր հողին մէջ եւ որուն մէջ էն իմ պատկանելիութեան գիտակցութիւնը կ'արտացոլայ եւ կը բիւրեղանայ:

Եւ այսօր՝ իւրաքանչիւր հայուն մէկ կարեւոր առաքելութիւն: Առաքելութիւնը՝ պահելու, հոգալու եւ ծաղկեցնելու Հայրենիքը՝ անկախ թէ ուր կ'ապրի: Եւ անկախութիւնը այս իմաստով՝ հայուն համար պէտք է դառնայ առաքելութիւն՝ որուն համար արժէ ապրիլ:

Շնորհաւոր անկախութեան տարեդարձ՝ Հայաստանի հանրապետութեան: Անկախութիւն մը՝ ուր հայուն կեանքի ինքնութիւնը կը խարսխուի եւ կը վերածուի ազգային առաքելութեան: Առաքելութիւն մը՝ որ մեր կեանքերը կը դարձնէ իմաստալից:

Եւ այս այն առաքելութիւնն է որ հայուն կեանքը կը դնէ պատմութեան շարունակականութեանը մէջ:

Վերցնում է սիգարետը եւ շարունակում,- բայց նախանցեալ տարի կաղամբ էի տնկել եւ աւելի շահ ունեցայ..., սիգարետ կարելի՞ է: Կրկին տալիս եմ սիգարետը եւ սարսափով նկատում որ, եթէ այսպէս շարունակուի այս անգութ գրոյցը՝ շուտով ի լրում է հասնելու տուփի պարունակութիւնը, մինչդեռ մենք դեռ մի քանի ժամ այնտեղ ենք լինելու:

- Այս տարի դարունը մի քիչ ուշ եկաւ,- շարունակում է գիւղացին,- մտահոգութեան մէջ եմ, թէ ի՞նչ պիտի ցանեմ..., մի սիգարետ կարելի՞ է...

- Լսիր բարեկամս,- համբերութիւնից դերս ելած պոռթկում եմ՝

- Այս տարի էլ թութուն ցանիր, թութուն...:

***

Պոլսահայ Ռիթան Սիֆաքս երգչախմբիս գիտակ, լաւագոյն երգչուհիներից մէկն է: Հերթական փորձի ընթացքին դիմում է ինձ.

- Մատարօ, հոս ՖԱ գրուած է, ալթօները ՍՈՂ կ'երգեն:

- Այո, Ռիթա, ճիշդ ես, հոս սիւալ գրուած է, ՍՈՂ պիտի ըլլայ: Քիչ անց դարձեալ՝ «Հոս ՖԱ գրուած է...»

- Այո, Ռիթա, բայց դուն անոնց պէս ՍՈՂ երգէ:

- Բայց..., - ուզում է շարունակել Ռիթան:

Համբերութիւնից դուրս ելած, գրեթէ բոլորով ասում եմ.

- Դուն անցեալ փորձին բացակայ էիր եւ տեղեակ չես, որ մենք

Լեզուաբան Հրաչեայ Աճառեանի (1876-1953) «Արմատական Բառարան»ը Ներկայ մտահոգութեանց Լոյսին Տակ

ԴՈԿՏ. ԶԱԻԷՆ Ա. ՔՅՆՅ. ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՍ

ԻՆՅՈՒՆ Կերոյիչեյ Աճառեանը

Ներկայիս հայերէն լեզուն կը մնայ վտանգներու ենթակայ թէ՛ Հայրենիքէն ներս եւ թէ՛ արտաշխարհի տարածքին: Զոյգ արեւելահայ եւ արեւմտահայ լեզուները իրենց հիմքէն աղճատուելու ենթակայ եղած են արդէն անցնող յիսնամեակին՝ դպրոցներու եւ ուսուցիչներու թիւն ու որակը անփութօրէն հետզհետէ խախտած ըլլալով, մասնաւորաբար սփիւռքի մէջ: Մտահոգ անձինք յաճախ գրած են այդ մասին, եւ նոյնիսկ կը կարծեմ թէ արդէն ուշ է դժբախտաբար վերականգնելու անցեալի փառքը եւ կամ անոր մէկ մասնիկը: Եթէ վերջին ճիգ մը պիտի ընենք, գէթ վերջիշենք մեր նախնայեալ սերունդի հակալեզուաբանը՝ Փրոֆ. Հրաչեայ Աճառեանը, հակիրճ ակնարկ մը նետելով իր հոյակապ եւ անկրկնելի «Հայերէն Լեզուի Արմատական Բառարան»ին վրայ, վերագտնելու համար մեր ոսկեղնիկ լեզուին ակունքները ու մասամբ մխիթարուիլ:

Կանուխէն ըսած ըլլամ որ Աճառեան, Կ. Պոլիս ծնած եւ սակայն իր կեանքը լիովին ապրած Հայաստան, իր լեռն մահու հրատարակուած «Արմատական Բառարան»ի չորս հատորեակին մէջ գործածած է հարազատօրէն Մեսրոպեան դասական ուղղագրութիւնը որուն շնորհիւ ծաղկած է արեւմտահայերէնը մինչեւ մեր ժամանակները՝ հիմք ունենալով չիշեալ Բառարանը:

Հակառակ Սովետական բռնատիրութեան որուն ճնշումին տակ կազմալուծուեցաւ դասական ուղղագրութիւնն ու բառամթերքը, Հրաչեայ Աճառեան անոնց քիթին տակ գրեց անվարան ու վճռական 40 էջերու վրայ իր Ներածականը, ո՛չ մէկ բառ այլանդակուած, այլ ընդհակառակը ամբողջ ներածականն ու Բառարանի հազարաւոր բառերը ստուգաբանուած ամենայնոքին բացատրութիւններով իրենց ճշգրիտ ուղղագրութեամբ: Երբ մեր մեծագոյն գիտնական լեզուաբանը այդ դիրքը բռնած է, այլեւս ուրիշ առարկութիւն ոչինչ արժէ:

Հայերէն լեզուի արեւելահայ եւ արեւմտահայ բարբառները իրենց երջանիկ գոյակցութիւնը պահեցին որքան ատեն որ մեր լեզուի դասական ուղղագրութիւնը հիմքը կազմեց երկու ճիւղերուն: Հ. Աճառեան իր չիշեալ կոթողային գործը հրատարակեց 1926 թուին ապակետիպ, եւ ապա լեռն մահու չորս հատորներով Երեւանի Պետական Համալսարանը հրատարակեց գաւնոք 1974 թուին:

Հայրենիքին Ստեղծ

Փարիզի Սորպոնի Համալսարանի ուսուցչապետ Անթուան Մէյնէն եւ Գերմանիոյ Սթրասպուրկի Համալսարանի յայտնի լեզուաբան Հայրենի Հիւրըման բարձր գնահատութեամբ հրաւիրած են Աճառեանը դասախօսելու, բացառիկ յաջողութեամբ աւարտելէ ետք գոյգ համալսարաններու լեզուաբանական ճիւղը: 1898 թուին Աճառեան հայրենիք գաղթելով ուսուցիչ կարգուած է էջմիածնի Գեորգեան շրջանը ձեռնարանին, ու ապա դասախօս՝ Երեւանի Պետական Համալսարանին, ապրելով ցկեանս Հայ-

րենիքի մէջ մինչեւ 1953:

Գործին Դասաւորումը

«Արմատական Բառարան»ի բովանդակած եւ ստուգաբանուած հայերէն բառերու թիւը հասած է 5062-ի որ ինքնին կը վկայէ այն մասին թէ հեղինակը կարողացած է հայերէն լեզուի ստուգաբանութեան լիակատար հաւաքածոն պատրաստել միշտ նկատի ունենալով հետզհետէ զարգացող տարբեր գաւառաբարբառները: Գործին դասաւորումը Աճառեան սկսած է բառերու ծագումի պատմութենէն, եթէ բնիկ են եւ կամ փոխառեալ, որոնցմէ առաջինները մեզի ժառանգմանցած են ուղղակի հնդեւրոպական նախալեզուէն եւ կազմած հայերէնի նախնազոյն տարբերքը: Իսկ փոխառեալները, ըստ մեծ լեզուաբանին, իրանական, ասորական եւ վրացական լեզուներէն:

Գիտականօրէն սակայն Աճառեան հայերէն բառերը չորս խումբերու վրայ բաշխած է, գանոնք կոչելով «բնածայն, հայկերտ, անստոյգ, եւ աղճատեալ» որոնք, կ'ըսէ, նորագիտ ձեռագիրներու ընթացքով եւ բանասիրական քննութիւններով բարեփոխուած են: Աճառեան մեր հին մատենագիրներու ստուգաբանութիւնները գնահատած է մեծագոյն մասամբ որպէս գիտական, բացառապէսով մատենագիրներուն հայերէն լեզուի նկատմամբ անոնց ունեցած հմտութիւնն ու բառերու ճշգրիտ գործածութիւնը: Անոնցմէ լաւագոյն օրինակը իմ կարծիքով կը հանդիսանայ հինգերորդ դարու Եզնիկ կողացիի «Եղծ Աղանդոց» գիրքը ուր գրաբարը գերազանցօրէն կը փայլի իր բառամթերքով եւ ճշգրտութեամբ:

Գաւառաբարբառներուն Նպաստը

Հայերէն լեզուի գաւառական ակունքներէն եկած բարբառները եւս դասաւորած է Փրոֆ. Աճառեան, քննելով իւրաքանչիւրին արմատն ու անոր ստացած այլազան գործածութիւնը: Այդ խրթին աշխատանքը կատարած է «ճամբորդելով քաղաքէ քաղաք» եւ կազմելով բարբառներուն ամբողջական բառացանկը: Իսկ այն բաժինը որ կը վերաբերի հակառակ ուղղութեամբ հայերէն լեզուէն փոխառեալ բառերուն, նպատակ ունի պարզելու հայերէնի ազդեցութիւնը շրջակայ օտար լեզուներուն վրայ: Աճառեան շեշտակի կերպով կը գրէ թէ մէկ կողմէն գիտնականները գրադեր են հայերէն լեզուի ծագումն ու զարգացումը ուսումնասիրելով, անդին «ո՛չ մէկը չէ հետաքրքրուած թէ հայերէնն էլ ուրիշներէ վրայ ինչ ազդեցութիւն է գործել»: Վերջապէս մեծ գիտնականը քննելով հայոց դրացի լեզուները՝ քրտերէնը, եբրայեցերէնը, արաբերէնն ու ասորերէնը, տեսած է որ ասոնք եւս «հայերէնից բաւական ազդուած են»:

«Արմատական Բառարան»ը

Այս պատկառելի չորս հատորեակը իսկականին մէջ հայերէն բառերու հանրագիտարան մըն է որ բազմակողմանի կերպով կը լուսաբանէ հայերէն բառերուն արմատը, անոնց ծագումը, պատմութիւնը եւ ազդեցութիւնը: Աճառեան այս շատ բարդ խնդիրը կրցած է հայերէն լեզուի յատուկ հնչիւնական օրէնքներու հիմամբ հաս-

տատել, ցոյց տալով աշխարհին անոր պատմական ընթացքը, վաւերական եւ գրաբար լեզուի հիմքերուն վրայ կառուցուածքը, հաստատելով միանգամայն որ մեր լեզուի քերականութիւնն ու ուղղագրութիւնը իրենց սկիզբը առած են գերագոյն եւ գերազանց «Դասագիրք»էն՝ Աստուածաշունչ Մատենանէն:

Աճառեան կարեւորութեամբ կը գատորոշէ անոնց բառագիտութիւնը, որուն մէջ կ'իջնան բառին արմատը, հոլովման եւ խոնարհումին ձեւերը, բառին նշանակութիւնը եւ ածանցները: Յաջորդաբար կը քննարկէ բառերուն քերականական, իմաստաբանական եւ կիրառման կառուցները, միշտ հաւատարիմ մնալով մեր նախնեաց մատենագրութեան գործածութիւններուն: Յաջորդ քայլը կ'ըլլայ ստուգաբանութիւնը ինքնին, ուր Աճառեան կը գերազանց օտար լեզուաբանները, «հաւաքելով հայերէնի ստուգաբանութեան բնագաւառում կուտակուած ամբողջ նիւթը եւ սպառիչ ամբողջութեամբ ներկայացնել հայերէնի ստուգաբանութիւնը» ինչպէս կը կարգանք ներածականին մէջ:

Ինչպէս Աճառեանի աշակերտը, յայտնի գիտնական էդիկ Աղայեան գրած է «Բառարան»ի յառաջաբանին մէջ «Անհնարին է պատկերացնել որեւէ բառագիտական հետազոտութիւն առանց այս Արմատական Բառարանի պարունակած նիւ-

Թերը լիովին հաշուի առնելու»:

Եզրափակում

Եթէ հայերէն լեզուի հիմնաբարը Ս. Մեսրոպ եւ Ս. Սահակ կառուցին, անոր պատմական եւ գիտական ընթացքը ստուգապէս վերահաստատեց Հրաչեայ Աճառեան: Որքան կը պարտինք հայերէն գրաւոր եւ գրական լեզուի հիմքը թարգմանիչ վարդապետներուն եւ յաջորդող դարերու հոյ մը պատմագիրներուն, գլխաւորութեամբ երկու Մեծ Սուրբերուն, նոյնքան կը պարտինք մեծ լեզուաբան Հրաչեայ Աճառեանի արդի հայերէնին կատարեալ կառուցը՝ հաւատարմօրէն շարունակուած իր դասական ուղղագրութեամբ:

Փոքր-Ինչ Ժպիտ Իմ Կեանքից...

Շարունակուած էջ 14-էն

փոխած ենք այդ նոտան: Մատիտ մը տուր շտկեմ սա չըլլալիք ՖԱ-ն:

Ռիթման պայուսակից հանում է գրիչը ու մեկնում ինձ, եւ, որովհետեւ, առաջին շարքում է նստած, ծունկի եմ գալիս առջեւը, նոտատետրը դնում եմ ծնկների վրայ եւ փորձում ՖԱ նոտան փոխել ՍՈՒ-ի: Գրիչը չի գրում, մի քանի անգամ փորձում եմ՝ չի գրում եւ վերջ: Մեռելային լուծութիւն է սրահում: Նոտան շտկելու մի քանի անյաջող փորձերից յետոյ ոտքի եմ կանգնում: Բոլորի ջղերը պրկուած են, ամէն մարդ գգում է, որ ինչ որ մի բան պիտի պայթի:

- Ռիթմ, քուկին ամէն բանդ ասա՞նկ կ'աշխատի...,- գայրացած ասում եմ ես:

Մի անգամից անգուսպ խնդուք-ծիծաղով պոռթկում է սրահը, իսկ ինքը՝ Ռիթման, շուարուն, քարացած, փոքր ուշացումով անդրադառնում է եղածին եւ ինքը նոյնպէս միանում է ընդհանուրի անբռնազբոս ծիծաղին:

Ինձ մնում է փրկել ակամայ ստեղծուած հոմոնորային իրավիճակը ու ազդարարել:

- Դադա՛ր,- բղաւում եմ ու դուրս գալիս սրահից՝ աւարտուած համարելով ստեղծուած հաճելի իրավիճակը:

***

- ԲԱՅՈՒԵՑ բառից յետոյ ի՞նչպէս կարելի է շունչ վերցնել, դիմում եմ ՍԻՓԱՆ երգչախմբի անդամներին՝ «Անուշ» օպերայի փորձի ժամանակ: Ինչպէս բանաստեղծութեան, այնպէս էլ երգի մէջ սրամաբանութիւն պիտի լինի: Բացուեց ի՞նչը՝ դու՞ւրը, պատուհա՞նը:

- Շի՛շը,- բասերի խմբից բղաւում է Սուրէնը, որ քիչ միչ թուլութիւն ունի խմիչքի նկատմամբ:

- Մէկի համար շիշը, միւսի համար թէրեւս մի ուրիշ բան,- միջադէպը փակուած համարելով աւելացնում է Նուէրը, բայց մէկ ուրիշ երիտասարդ տենորների խմբից բարձրաձայնում է.

- Պայծառին սրունքն է՛րը...

Բնական է՝ փորձը խանգարում է, ես էլ եմ միանում ընդհանուր խնդուքին եւ ոգեւորութեանը ու՝

- Դադար 15 վայրկեան:

***

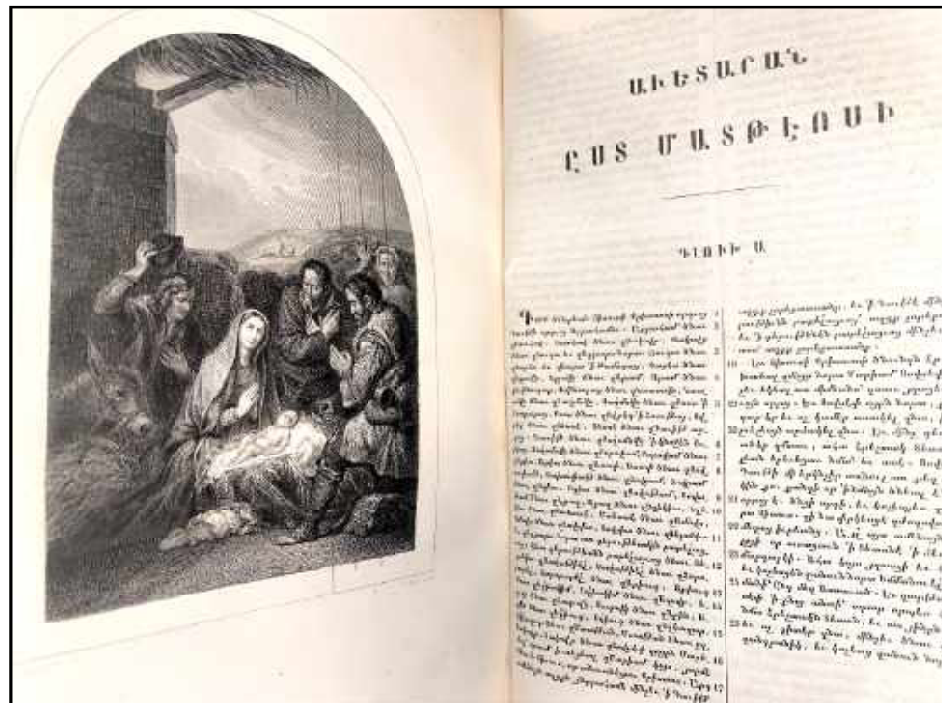
Նշանաւոր մտաւորական, լրագրող Օշին Քէշիշեանը յոբելեանական երեկոյիս ժամանակ, հասցէիս ուղղուած բաւական դրուատալից խօսքերի աւարտին ասաց, որ «Հենրիկ Անասեան, արուեստագէտ-երաժիշտ ըլլալով հանդերձ, նորութիւն բերաւ մեր գրականութիւնէն ներս, որ է՝ «Երաժշտական պատմութեամբ»ի ժանրը:

Բաւական տարիքոտ գրոց-բրոցներից մէկը երեկոյի դադարի ընթացքին, առանձինն գտնելով ինձ, բեմի ետեւում՝ ասաց.

- Ի՞նչ էք գրել որ Պարոն Անասեան, դուք երաժիշտ-յօրինող էք, դա է ձեր մասնագիտութիւնը: Ձեր գրած գործերը ես մէկ գիշերուայ ընթացքում կարող եմ կարդալ եւ վերջացնել:

- Ամենայն յարգանք տածելով ձեր տարիքի հանդէպ, ներողամիտ եղէք, եթէ սասմ որ ես կարող եմ մէկ գիշերուայ մէջ գրել այն ամէնը՝ ինչ որ դուք «գրել» էք ձեր ողջ կեանքի ընթացքին,- պատասխանեցի ու շարժուեցի դէպի բեմ՝ շուար ու արձանացած վիճակում թողնելով ծերուկին:

Աստուածաշունչ Մատեանի Հնատիպ Հրատարակութիւններու Ցուցադրութիւն ԱՄՆ Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդանիստ Մայր Տաճարին Մէջ

1512 թուականէն ի վեր, երբ ստեղծուեցաւ հայերէն առաջին տպագիր գիրքը՝ «Ուրբաթագիրք» աղօթագիրք-բժշկարանը, մեր ժողովուրդը գրատպութեան գերհարուստ ժառանգութիւն կուտակած է: Այդ առիթով տեղին է ըսել, որ հայ գրատպութեան 500-ամեայ յօբելանսի օրերուն Արեւմտեան թեմը Յովնան Արք. Տէրտէրեանի առաջնորդութեամբ պատրաստեց եւ հրատարակեց «Ուրբաթագիրք» բնագիրը՝ գուգադիր աշխարհաբար թարգմանութեամբ:

Հաստիպ հայ գրքերու մէջ իրենց արուեստով ու նշանակութեամբ կարեւոր են յատկապէս Աստուածաշունչի ամբողջական կամ մասնակի հրատարակութիւնները: Սուրբ Գրքի տպագրութիւնը հնարաւորութիւն տուաւ, որպէսզի Աստուծոյ խօսքը առաւել մեծ քանակով տարածուի հաւատացեալներու մէջ, հասանելի դառնայ առաւել լայն շերտերուն եւրոպայէն մինչեւ Հայաստան, Պարսկաստան, Հնդկաստան եւ այլուր:

Տպագիր Աստուածաշունչ գրքերու հարուստ հաւաքածոյ ունի ԱՄՆ Արեւմտեան թեմը: Տարիներու ընթացքին, թեմի Առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեանի անմիջական նախաձեռնութեամբ Առաջնորդարանին մէջ մէկտեղուած եւ երկիրղածութեամբ պահպանուող այդ գրքերու մէջ կան բոլոր ժամանակներու ամենահեղինակաւոր հրատարակութիւնները, ինչպէս օրինակ՝

• Միխիթար Սեբաստացիի հրատարակած Աստուածաշունչը (1733 թ.), որ կազմուեր է լաւագոյն միջնադարեան ձեռագրերու համեմատութեամբ,

• Յովհաննէս Զոհրապեանի պատրաստած՝ Աստուածաշունչ հրատարակութիւնը (1805 թ.)՝ ծանօթագրութիւններով, բազմաթիւ ձեռագրերու համեմատութիւններով,

• Արսէն Բագրատունիի պատրաստած՝ Աստուածաշունչի քննական հրատարակութիւնը (1860 թ.) եւ այլն, որոնք մինչ օրս հիմք եւ օրինակելի բնագիր կը դառնան հայերէն Ս. Գրքի այլեւայլ հրատարակութիւններու համար:

Արեւմտեան թեմի Առաջնորդարանը հայ հնատիպ գրքի իւրատեսակ շտեմարան մըն է, եւ հնատիպ մեր այս գրքերը կը շարունակուին լոյս ճառագել, որուն առնչուելու պատեհութիւն ստեղծուեր է այժմ բոլորիս համար:

Յոյժ արժէքաւոր Աստուածաշունչ գրքերը, Սրբոց Թարգմանչաց տօնի կապակցութեամբ լայն ցուցադրութեան կը ներկայացուին 2020 թ. Հոկտեմբերի 11-ին, Առաջնորդանիստ Ս. Ղեւոնդեանց Մայր Տաճարին մէջ, Ս. Պատարագից անմիջապէս յետոյ:

Աստուածաշունչ մատեանի հնատիպ հրատարակութիւններու ցուցադրութեան ժամանակ, Գերշ. Յովնան Արք. ընկերակցութեամբ, պիտի ըլլան բանախօսութիւններ, մտքերի փոխանակութիւններ:

Փաստենաի Հայկական Գեմարանը Տօնեց Հայաստանի Անկախութեան 29րդ Տարեդարձը

21 Սեպտեմբեր 2020, Երկուշաբթի օր, Փաստենա քաղաքի Պլենհանրային վարժարանի նորաբաց Հայկական Գեմարանի աշակերտները տօնեցին Հայաստանի Հանրապետութեան վերանկախացման 29րդ տարեդարձը:

Տօնական այս առիթով հայկական Գեմարանի աշակերտները կազմակերպեցին յատուկ յայտագիր մը: Յայտագիրը կատարուեցաւ առցանց:

տուհի Լիա Մախուլեանը, որ ամիս մը առաջ Հայաստանէն Պլեն վարժարան եկած է աշակերտներու փոխանակման յատուկ IB ծրագրով: Ան ձեմարանի միակ աշակերտն է, որ ծնած ու հասակ նետած է անկախացած Հայաստանի մէջ: Լիա Մախուլեանը իր յուզիչ խօսքին մէջ իր դասընկերներուն բացատրեց, թէ ինչպէս է կեանքը անկախ Հայաստանի մէջ: Ան անկախութիւնը համեմատեց ազատ շնչառութեան հետ: Աշակերտ-

Բացման խօսքերը կատարեցին Գեմարանի ուսուցիչներ՝ Նորայր Տատուրեանը եւ ձենի Եսայեանը: Ապա, աշակերտները կատարեցին երգեր, արտասանութիւններ, սրտի խօսքեր: Գրդ կարգէն էլ են վարդանեանը եւ 11րդ կարգէն Ալին Ֆրիսարը ներկայացուցին Հայաստանի վերանկախացման պատմական հանգամանքները: Անոնք տուին նաեւ հանրապետութեան մասին վիճակագրական բազմաթիւ եւ հետաքրքրական տուեալներ: Անկախ հանրապետութեան մը խորհրդանշանները ներկայացուց է. վարդանեանը, իսկ Ա. Ֆրիսարը մանրամասնօրէն նկարագրեց Հայաստանի Հանրապետութեան գինանշանը: Տրդ կարգէն Աննա Պապիկեանը արտասանեց Միքայէլ Նալպանդեանի «Ազատութիւն» բանաստեղծութենէ հատուածներ, 12րդ կարգէն Դաւիթ Աբիկեանը երգեց Արարատն Առաջե (Արդեօք ովքեր են) եւ «Մենք Քաջ Տոհմի Զաւակներն ենք» երգերը, 10րդ կարգէն Սերժ Պոյաճեանը եւ 11րդ կարգէն Պրէնտըն Քալանը տուին հայրենասիրութեան եւ անկախութեան բարձր գաղափարներուն նուիրուած խօսքեր: Խօսք առաւ նաեւ 12րդ կարգի աշակեր-

ները դիտեցին նաեւ Հայաստանի անկախութեան առիթով Երեւանի Հանրապետութեան հրապարակի վրայ կատարուած գինուորական տողանցքէն ներշնչող տեսարաններ, ինչպէս՝ «Հրացաններու պարը»: Տեղի ունեցաւ լուսանկարներու ցուցադրութիւն մը, որու համար աշակերտները Արարատի ուրուագիծը լիչեցնող տեսարաններ լուսանկարած էին իրենց անմիջական շրջապատէն: Յուցահանդէսը անուանուած էր՝ «Արարատը ամէն տեղ է»: Հայաստանի քայլերդի կատարումով սկսած այս յայտագիրը վերջացաւ Տէրունական աղօթքով: Վարժարանի երկու ուցուցիչները հանրային վարժարանի մէջ սկսած են հայեցի դաստիարակութիւն տալ, թէ՛ հայորդիներուն, եւ թէ՛ այն օտար աշակերտներուն, որոնք կը փափաքին հայոց լեզուին եւ մշակույթին ծանօթանալ: Հայկական Գեմարանի աշակերտները Հայաստանի հանրապետութեան կը մաղթեն յաւերժ խաղաղութիւն եւ բարգաւաճում, «Մտուղդ շնորհաւոր, Հայաստան»: Գաղտնագրութիւն՝ Պլեն վարժարանի Հայկական Գեմարան

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՏՐՕՆ

Yes, I wish to subscribe to Massis Weekly
 Enclosed a check for (one year)
 * \$50,00 * \$100,00 (first class) for USA
 \$ 125,00 (Air Mail) for Canada.
 \$ 250,00 (Air Mail) Overseas.

Name: -----
 Address: -----
 City: ----- State: ----- Zip Code: -----
 Country: -----
 Tel: ----- Email: -----

Հայաստանի Կառավարութեան Օժանդակութիւնը Կը Հասնի Հոմսի Հայ Ընտանիքներուն

Ուրբաթ, 18 Սեպտեմբեր 2020-ին, Հոմսի Սուրբ Մեսրոպ եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութեան կողմէ տրամադրուած նիւթական օժանդակութիւնը բաշխուեցաւ Հոմսահայ ընտանիքներուն:

Հոմսի հայութեան օժանդակութեան բաշխումը կատարուեցաւ գլխաւորութեամբ Դամասկոսի Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Արմաշ Եպս. Նալպանտեանի: Ներկայ էր նաեւ Հոգ. Տ. Աղան Աբեղայ Երնջակեանը:

Հանդիպման սկզբին Սրբազան Հայրը նախ ողջունեց ներկաները եւ հանդէս եկաւ օրհնութեան խօսքով: Առաջնորդ Հայրը ըսաւ. «Նկատի առնելով Սուրիահայութեան դժուարին պայմանները Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութեան որոշումով նիւթական օժանդակութիւն կը տրամադրուի Սուրիահայ ընտանիքներուն ընդհանրապէս, իսկ այսօր ալ Հոմսահայ ընտանիքներուն մասնաւորապէս: Հայաստանը միշտ սուրիահայութեան կողքին է: Հայաստանի Հանրապետութեան կը

յայտնենք մեր երախտագիտութիւնը, որ միշտ զօրակից է Սուրիահայութեան»:

Բաշխումը տեղի ունեցաւ Հոմսի Սուրբ Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութեան անդամներու՝ տեարք Վազգէն Խաչատուրեանի, Գէորգ Գէորգեանի եւ Մինաս Թիւլպեանի կազմակերպութեամբ, որոնք նախ կատարեցին ընտանիքներուն արձանագրութիւնը եւ ապա տրամադրեցին օժանդակութիւնը: Այս ծրագիրով Հոմսի 100 հայ ընտանիքներ՝ կտորներու դրութեամբ կարելիութիւն պիտի ստանան պայմանաւորուած խանութներէն գնումներ կատարելու եւ ապահովելու իրենց սնունդի, դեղորայքի, մաքրութեան եւ այլ անհրաժեշտ պարագաները:

Յիշեցնենք, որ նախորդիւ Դամասկահայ ընտանիքներ եւս ստացած էին ՀՀ Կառավարութեան օժանդակութիւն: Այսպիսով Դամասկոսի Հոմսահայ ընտանիքներ եւս ստացած են ՀՀ Կառավարութեան օժանդակութիւնը բաշխուեցաւ 300 ընտանիքներու: Դիւան Ազգ. Առաջնորդարանի, Դամասկոս

2020-ի «Աւրորա» Մրցանակի Դափնեկիրներն են Ֆարթուն Ատանը եւ Իլուատ Էլմանը

«Աւրորա» մարդասիրական նախաձեռնութիւնը հինգերորդ «Աւրորա» համաշխարհային մարդասիրական տարեկան մրցանակը կը շնորհէ Ֆարթուն Ատանին եւ Իլուատ Էլմանին. մայր եւ դուստր Սոմալիի մէջ կը դեկավարեն «էլման» խաղաղութեան եւ մարդու իրաւունքներու կեդրոնը: Որպէս «Աւրորա» մրցանակի դափնեկիրներ, անոնց կը շնորհուի 1 միլիոն տոլար պարգև, ինչ որ բացառիկ հնարաւորութիւն կու տայ շարունակելու մարդասիրութեան շղթան եւ աջակցելու գիրենք ոգեշնչած մարդասիրական կազմակերպութիւններուն, ըսուած է «Աւրորա» մարդասիրական նախաձեռնութեան հաղորդագրութեան մէջ:

Ֆարթուն Ատանը եւ Իլուատ Էլմանը ընտրած են երեք կազմակերպութիւն՝ "Love Does", «Փան-

զի» հիմնադրամ եւ «Փրօճվալա», որոնք կը պայքարին ազատութեան եւ մարդու իրաւունքներուն համար, առաջնային բուժօգնութիւն կը տրամադրեն լուսանցքային խումբերուն եւ կը փրկեն սեռական թրաֆիքինգի զոհեր: Այս կազմակերպութիւններն ալ կը դառնան մէկ միլիոն տոլար մրցանակի շահաւուները:

Ֆարթուն Ատանը եւ Իլուատ Էլմանը ընտրուած են 2020 թուականի «Աւրորա»-ի հերոսներէն, որոնք յայտարարուեցան Ապրիլ 24-ին: Բացի սոմալացի իրաւապաշտպաններէն, բացառիկ հերոսներու կարգին էին նաեւ քոնկոցի աքթիւիսթ՝ Անժելիք Նամայքան, փախստականներուն բաց ծովէն փրկող՝ Սոֆի Պոն եւ Քլաուս Ֆոկելը եւ աֆղանիստանցի մանկավարժ՝ Սաքինա Եակուպին:

Մարիա Զախարովան Մեկնաբանած Է Լիբանանահայերու՝ Արցախ Տեղափոխուելու Վերաբերեալ Տուեալները

Մոսկուան չունի ստուգուած տուեալներ «լիբանանցի փախստականներու, դէպի Լեռնային Ղարաբաղ եւ անոր շրջակայ տարածքը հոսքի վերաբերեալ»: Այս մասին յայտարարած է Ռուսաստանի Դաշնութեան Արտաքին Գործոց Նախարարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչ՝ Մարիա Զախարովան:

«Մենք լսած ենք Լեռնային Ղարաբաղի տէ ֆաքթօ իշխանութիւններու՝ Լիբանանը լքած հայերուն, վերահսկող տարածքները բնակեցնելու մտադրութեան մասին: Մենք կարողացած ենք հաղորդումներ աչն մասին, որ լիբանանեան երկու ընտանիք ցանկութիւն յայտնած է բնակութիւն հաստատել Ղարաբաղ: Մենք չունինք ստուգուած տուեալներ լիբանանցի փախստականներու հոսքի մասին դէպի Լեռնային Ղարաբաղ եւ անոր շրջակայ տարածք», - նշած է Զախարովան:

Ըստ Զախարովային՝ Մոսկուան կը հիմնուի դարբաղեան հիմնախնդրի լուծման ուղղուած բանակցային գործընթացի վերահսկման վրայ կեդրոնանալու անհ-

րաժեշտութեան վրայ, անոր կարգին՝ փախստականներու եւ տեղահանուած անձերու խնդիրներուն տարածաշրջանին մէջ: Ան յիշեցուցած է, որ ԵԱՀԿ Մինսքի խումբի համանախագահները Սեպտեմբեր 14-ին հեռախօսային խորհրդակցութիւններ կատարած են Հայաստանի եւ Ատրպեյճանի արտաքին գործոց նախարարներուն հետ եւ անոնց փոխանցած քայլերը շարունակելու միջնորդներու առաջարկներէն իւրաքանչիւրի հետ առանձին հանդիպումներ կատարելու: «Մենք կ'ակնկալենք կողմերու դրական արձագանգը», - ըսած է Զախարովան:

Նուիրատուութիւն

Ընկեր Տիրան ձերէճեան բարձր գնահատելով «Մասիս» շաբաթաթերթի «Մեր Անկիւնէն» բաժնի այժմէական հարցերու լուսաբանութիւններն ու ողջամիտ մեկնաբանութիւնները 100 տոլար կը նուիրէ մեր օրկանին:

«Լիւերփուլը» Յաղթեց «Չելսիին»՝ 2-0

Անգլիոյ առաջնութեան երկրորդ օրուայ կեդրոնական մրցումին Լոնտոնի «Չելսին» ընդունեց ախոյեան «Լիւերփուլին»: Անգլիացի Ֆրենկ Լեմպարդի գլխավորած խումբը պարտութիւն կրեց 0:2 հաշուով: Առաջին խաղակէսի աւելցուած ժամանակի ընթացքին սենեգալցի յարձակող Սադիո Մանէի նկատմամբ վերջին յոյսի խախտման համար կարմիր քարտ ստացաւ «Չելսիի» դանիացի պաշտպան Անդրէաս Կրիստենսենը:

Գերմանացի Յոլրգեն Կլոպի գլխավորած «Լիւերփուլը» թուային առաւելութիւնը կոլերու վերածեց երկրորդ խաղակէսի ընթացքին: Չորս ըրպէի ընթացքին երկու կոլի հեղինակ դարձաւ Սադիո Մանէն: Վերջնամասի ընթացքին «Չելսին» ունէր հաշիւը կրճատելու հնարաւորութիւն, սակայն իտալացի կիսապաշտպան Ժորժինիոն արդիւնաւէտ չիրականացուց 11 մեթրանոց հարուածը:

«Լիւերփուլը» 6 միաւորով հաւասարեցաւ առաջատարներ «Էվերթընին», «Արսենալին» եւ «Քրիսթալ Փելասին»: «Չելսին» 3 միաւորով 10-րդ տեղը կը գրաւէ:

«Լեսթերը» Յաղթեց Եւ Գլխավորեց Մրցաշարային Աղիւսակը

Ֆուտպոլի Անգլիայի առաջնութեան երկրորդ օրուայ ընթացքին «Լեսթեր Սիթին» իր դաշտին մէջ խաղցաւ «Բարնլիի» հետ: Հիւսիսիւրանդացի Պրենդան Ռոջերսի գլխավորած խումբը առաւելութեան հասաւ 4:2 հաշուով:

«Լեսթեր Սիթին» 6 միաւորով հաւասարեցաւ առաջատարներ «Էվերթընին», «Արսենալին», «Լիւերփուլին», «Քրիսթալ Փելասին» եւ կոլերու լաւագոյն տարբերութեամբ (7:2) գլխավորեց մրցաշարային աղիւսակը:

«Ռեալը» Միաւորներ Կորսնցուց Սան Սեռաստիանի Մէջ

Սպանական բարձրագոյն լիգայի նոր մրցաշրջանի առաջին հանդիպումը տեղի ունեցաւ ախոյեան Մատրիտի «Ռեալը»: Երկրորդ օրուայ ընթացքին ֆրանսացի Զինէտին Զիտանի գլխավորած խումբը Սան Սեռաստիանի մէջ մրցեցաւ «Ռեալ Սոսյետատի» հետ եւ բաւարարութեամբ 1 միաւորով: Դարպասի գրաւում տեղի չունեցաւ:

«Ռեալ Սոսյետատը» 2 խաղէն յետոյ 2 միաւորով 9-րդն է: «Ռեալը» 1 խաղէն յետոյ 10-րդն է՝ 1 միաւոր:

Առաջատարներն են 6-ական միաւոր վաստակած «Կրանատան» ու «Պետիսը»:

Լուիս Սուարես Զամաձայնութեան Եկած Է Մատրիտի «Աթլետիկոյին» Զետ

«Պարսելոնայի» ուրուկուացի յարձակող Լուիս Սուարես համաձայնութեան եկած է Մատրիտի «Աթլետիկոյին» հետ երկու տարուայ պայմանագիր կնքելու հարցով:

Կատալոնական ակումբը պատրաստ է փոխհատուցել 33-ամեայ ֆուտպոլիստի աշխատավարձը մինչեւ մրցաշրջանի աւարտը: Լուիս Սուարեսի պայմանագիրը «Պարսելոնայի» հետ նախատեսուած է մինչեւ 2021թ. Յունիսը: Ան կը ստանայ տարեկան 14 միլիոն եւրօ: Ակումբը պայմանագրի վաղաժամ միակողմանի խզման համար կ'առաջարկէ 7 միլիոն եւրօ, Սուարես կը պահանջէ ամբողջ գումարը:

Այժմ Մատրիտի «Աթլետիկոն» պէտք է վաճառէ յարձակող Տիեկո Կոստային, որպէսզի ֆինանսապէս կարողանայ ձեռք բերել Լուիս Սուարեսին եւ վճարել անոր աշխատավարձը:

«Ռոման» Չյաղթեց Վերոնայի Մէջ

Իտալիոյ առաջնութեան մեկնարկային օրուայ ընթացքին «Ռոման» հիւրընկալութեամբ «Վերոնային»: Փորտուկալացի Պաուլու Ֆոնսեկայի գլխավորած խումբը բաւարարութեամբ ոչ ոքի արդիւնքով: Դարպասի գրաւում տեղի չունեցաւ՝ 0:0:

«Ռոմայի» մեկնարկային կազմին մէջ էր Հայաստանի հաւաքականի կիսապաշտպան Հենրիխ Մխիթարեանը, որ պոստիացի յարձակող էրին Ջեկոյի բացակայութեամբ հանդէս եկաւ կեդրոնական յարձակողի դիրքին վրայ: Ան ունեցաւ մի քանի կոլային հնարաւորութիւն, սակայն արդիւնաւէտ չօգտագործեց անոնք: Մխիթարեան կատարեց ամբողջ հանդիպումը:

Երկրորդ շաբթուայ մրցումներուն գծով «Ռոման» Սեպտեմբեր 27-ին կ'ընդունի ախոյեան «Եուվենտուսին»:

«Եուվենտուս» Սկաւ Յաղթանակով

Անդրէա Պիրլոյի նորամուտը իտալիոյ առաջնութեան մէջ ախոյեան թուրինի «Եուվենտուսի» նորանշանակ գլխավոր մարզիչի կարգավիճակի մէջ յաղթական էր:

«Եուվենտուս» իտալացի մասնագէտի ղեկավարութեամբ Ա. Սերիայի առաջին օրուայ խաղի ընթացքին ընդունեց «Սամպորիային» եւ յաղթեց 3:0 հաշուով:

Հանդիպման հաշիւը 13-րդ ըրպէին բացաւ Շուեդիան ներկայացնող 20-ամեայ կիսապաշտպան Դեյան Կուլուշեակին, որ անցած մրցաշրջանը վարձակալութեամբ կը խաղար «Պարմայի» կազմէն ներս:

«Եուվենտուսի» առաւելութիւնը կրկնապատկեց իտալացի պաշտպան Լեոնարդօ Բոնուչին: Նախավերջին ըրպէին փորթուկալացի յարձակող Կրիշտիանու Ռոնալդուն նշանակեց դաշտի տէրերու երրորդ կոլը:

Տիեկո Ռոսի Մարաշլեան Զրաւիրուած Է Ուրուկուայի Զաւարական

Հայկական արձատներով ուրուկուացի յարձակող Տիեկո Ռոսի Մարաշլեան հրաւիրուած է Ուրուկուայի ազգային հաւաքական: 2022թ. աշխարհի առաջնութեան ընտրական փուլին մէջ Ուրուկուայի հաւաքականը Հոկտեմբերի 8-ին կը մրցի Զիլիի, իսկ Հոկտեմբերի 13-ին՝ Էկուատորի խումբերուն հետ:

MLS-ի ընթացիկ մրցաշրջանի ընթացքին 22-ամեայ յարձակողը դարձած է 4 կոլի հեղինակ:

Եւ. «Արարատ-Արմենիա» - «Ցելէ» Զոյգի Յաղթողը Պիտի Մրցի «Ցրվենա Զվեզդայի» Զետ

Տեղի ունեցած է ֆուտպոլի Եւրոպայի լիգայի վլէյ-օֆֆի վիճակահանութիւնը: Հայաստանի ախոյեան «Արարատ-Արմենիայի» եւ սլովենական «Ցելէի» մրցումին յաղթողը իմբային փուլի ուղեգրի համար պիտի մրցի սերբական «Ցրվենա Զվեզդայի» հետ:

Փլէյ-օֆֆի հանդիպումները տեղի կ'ունենան Հոկտեմբեր 1-ին: Որակաւորման երրորդ փուլի «Արարատ-Արմենիա» - «Ցելէ» հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբերի 24-ին Երեւանի մէջ:

ՖԻՖԱ. Հայաստանի Հաւաքականն Յառաջադիմած է

Հայաստանի ազգային հաւաքականը Ֆուտպոլի միջազգային ֆեդերացիայի (ՖԻՖԱ) դասակարգման աղիւսակին մէջ յառաջադիմած է մէկ աստիճան եւ կը զբաղեցնէ 101-րդ տեղը:

Նախորդ հրապարակումէն յետոյ Հայաստանի հաւաքականը ունեցած էր 2 հանդիպում՝ Ազգերու լիգայի զօով պարտուելով Հիւսիսային Մակեդոնիայէն (1:2) եւ յաղթելով Էստոնիային (2:0):

ՖԻՖԱ-ի դասակարգման առաջատարը կը շարունակէ մնալ Պելճիքայի հաւաքականը, իսկ աշխարհի գործող ախոյեան Ֆրանսան մնացած է երկրորդ տեղը: Լաւագոյն եռեակը կ'եզրափակեն պրագիլացիները: Լաւագոյն տասնյակին մէջ են նաեւ Անգլիան, Փորթուգալը, Ուրուկուէյը, Սպանիան, Խորուաթիան, Արժենթինը ու Գոլումպիան:

Ազգերու լիգային մէջ Հայաստանի հաւաքականի մրցակիցներէն Հիւսիսային Մակեդոնիան 66-րդն է, Վրաստանը՝ 89-րդը, իսկ Էստոնիան՝ 108-րդը:

Ազգերու լիգային մէջ Հայաստան իր յաջորդ հանդիպումը կ'անցկացնէ Հոկտեմբերի 8-ին՝ ընդունելով Վրաստանի հաւաքականին:

Հայկական Ֆուտպոլի Երկրպագուները Կը Վերադառնան Մրզադաշտ

Հայաստանի ֆուտպոլի ֆեդերացիան իրաւունք ստացած է սոյն թուականի Սեպտեմբեր 18-էն սկսեալ թոյլատրել Հայաստանի Բարձարագոյն Լիգայի, Առաջին խումբի եւ Հայաստանի գաւաթի խաղարկութեան մասնակից իւրաքանչիւր ակումբէն 75 հանդիսականի մասնակցութիւն հանդիպումներուն (ընդամենը՝ 150 անձ), կը հաղորդէ ՀՖՖ մամուլի ծառայութիւնը:

«Տոսիէ». Ռուսաստանը Գործակալներ Ունի

Շարունակուած էր 7-էն

«Այնպէս կ'երեւի Փաշինեան իր չափերը չի ճանչնար, տէ, տէ, սպասենք, տեսնենք, ինչպէս պիտի սայթաքի: Եւ շնորհակալութիւն յայտնենք իրեն, որ մէկ անգամէն այսքան արեւմտամէտ ձրիակերներ բացայայտեց»:

Ըստ «Տոսիէ»-ի ռուսումնասիրած փաստաթուղթերուն, գործակալ Մաքսիմովան կը հետեւի նաեւ հայաստանեան այլ, իրենց բնորոշումով՝ արեւմտամէտ քաղաքական գործիչներու, օրինակ՝ Հանրային խորհուրդի ղեկավար՝ Ստեփան Սաֆարեանին:

Փաշինեանի մասին Քրեմլինի տեղեկագիրները կ'ուղարկէ նաեւ մէկ այլ աղբիւր, «Քանտիտաթ» («Թեկնածու») ծածկանունով: Ան գրած է «Փաշինեանը գերծ կը մնայ յետորհրդային միասնութենէն, ան նոյնիսկ չմեկնեցաւ Մոսկուա՝ Յաղթանակի շքերթին մասնակցելու», ուրիշ անգամ ալ՝ թէ Փաշինեանի օրօք «ամերիկամէտ քաղաքական գործիչներ եկած են իշխանութիւն»:

«Ռուսաստանի այդ բարեկամ-գործակալները քողարկուելու ու բացայայտուելու վախ չունին, քանի որ Հայաստանի Ազգային անվտանգութեան ծառայութիւնը վաղուց յայտնի է որպէս ռուսականի՝ Լիւպլեանքայի մասնաճիւղ, ղեկավար կազմին մէջ ալ շարունակական փոփոխութիւններ կան ու խառնաշփոթ է, որ կ'ուղեկցուի աղմկոտ պատմութիւններով», - կը նշէ «Տոսիէ»-ն: Այս շարքին հետաքննութիւնը կը չի շատակէ Ազգային Անվտանգութեան Ծառայութեան (ԱԱԾ) նախկին ղեկավար՝ Կէորկի Քուտոյեանը, որ, ըստ նախաքննութեան, ինքնասպան եղաւ այս տարեկազմին, ապա՝ Արթուր Վանեցեանը: «Վերջինս ԱԱԾ-ի որպէս ղեկավար աշխատեցաւ մօտ մէկ տարի, պաշտօնանկութենէն յետոյ դարձաւ Փաշինեանի կոշտ քննադատը, եւ հիմա յաճախ կը տեսնուի Մոսկուա, ազդեցիկ գործարարներու ընկերակցութեամբ», - կը փաստէ «Տոսիէ»-ն:

Ուշագրաւ են նաեւ Հայաստանի երկրորդ նախագահ՝ Ռուպերթ Քոչարեանի իշխանավարման օրօք ԱԱԾ ղեկավար՝ Քարլոս Պետրոսեանի մասին տեղեկութիւնները: Ըստ «Տոսիէ»-ին, մօտ հինգ տարի Հայաստանի Ազգային անվտանգութեան ծառայութեան թիւ մէկ պատասխանատուն պաշտօնաթողութենէն անմիջապէս յետոյ Ռուսաստանի քաղաքացիութիւն ստացած է յատուկ կարգով, եւ մինչ այժմ կ'ապրի Մոսկուայի Քոմփոզիթորներու տունը, ուր բնակարան գնած է 200 միլիոն ռուբլով՝ աւելի քան երկուք ու կէս միլիոն տոլարով: Բացի այդ, ըստ «Տոսիէ»-ի, Հայաստանի ԱԱԾ նախկին ղեկավար, գեներալ-լեյտենանտ գորաբանակի գորավար Քարլոս Պետրոսեան նաեւ առանձնատուն ստացած է մերձմոսկովեան Մալախովքայի մէջ, ընդ որում՝ անձամբ նախագահ ֆուլիինի կարգադրութեամբ: Թէ ո՞ր ծառայութիւններու դիմաց՝ դժուար թէ կուսէլ,

քանի որ ֆուլիինի այդ որոշումը գաղտնի եղած է: Յայտնի է միայն, որ այդտեղ՝ Պետրոսեանի հարեանունութեամբ կ'ապրի նաեւ Ռուսաստանի Անվտանգութեան դաշնային ծառայութեան՝ ???-ի նախկին փոխանօրէն, գորավար-գնդապետ Վիքթոր Քոմպոտովը:

Հետաքննութեան մէջ նշուած է նաեւ մէկ այլ ուշագրաւ փաստ. գորավար Չերնովի քարտուղարութեան փաստաթուղթերուն մէջ եղած է նաեւ «Բարգաւաճ Հայաստան» կուսակցութեան առաջնորդ՝ Գագիկ Ծառուկեանի անձնագրի պատճէնը: «Ծառուկեանը յաճախ կը գտնուի Մոսկուա, անցեալ տարի փետրուարին իր կուսակցութիւնը համագործակցութեան արձանագրութիւն ստորագրած է Փութինի «Ետինաեա Ռոսիա»-ի հետ», - կը չի շեղէ «Տոսիէ»-ն: «Քրեմլինի այս գործընկերը բաւական բուռն կենսագրութիւն ունի», - կը նշէ հետաքննութիւնն ու կը մանրամասնէ. - «1979-ին խորհրդային ոստիկանութեան ծառայող Ծառուկեան մեղաւոր ճանաչուած է խմբակային բռնաբարութեան համար եւ պատիժը կրած է Նիժնի թակիլի՝ ոստիկաններու համար նախատեսուած կալանավայրը»:

Թէ երբ եւ ինչ նպատակով Ծառուկեանի անձնագրի պատճէնը յայտնուած ու պահուած է Ռուսաստանի Արտաքին հետախուզութեան գորավար Չերնովի թղթապանակը, հետաքննութիւնը չի մանրամասներ, բայց կը փաստէ, որ ան ժամանակին աջակցած էր Փաշինեանին, իսկ հիմա դարձած է անոր գլխաւոր ընդդիմախօսը ու անոր հրաժարականը կը պահանջէ:

Քաղաքական գործիչներէն, ներդրուած գործակալներէն, ռուսամէտ լրագրողներէն ու փորձագէտներէն բացի, ըստ հետաքննութեան, Քրեմլինի հետ սերտօրէն կ'աշխատին նաեւ որոշ հասարակական կազմակերպութիւններ: Անոնցմէ մէկը՝ Լազարեան ակումբը, օրինակ, ձեւաւորուած է Թաւշեայ յեղափոխութենէն յետոյ, ռուսական կողմէն, ըստ «Տոսիէ»-ի, զայն կը համակարգէ Պետտոմայի պատգամաւոր Քոնսթանթին Զատուլինը, անդամակցողներու շարքին են Զորի Պալաեանը, որ տարիներ առաջ նամակ գրած էր նախագահ ֆուլիինին, ու պնդած, թէ Ղարաբաղի հարց չկայ, կայ Ռուսաստանի հարց. Հանրային խորհուրդի նախկին ղեկավար Վազգէն Մանուկեան, ՀՀ նախկին պատգամաւոր Արտաշէս Գեղամեան, որ մինչեւ օրս ամէն շաբաթ ակումբի կայքին մէջ քարոզչական յօդուածներ կը հրատարակէ, որոնցմէ մէկը, օրինակ, այս վերնագրով՝ «Կլոպալիստների նախադիժը Նիկոլ Փաշինեանը, ֆիասթօ ապրեց. ինչ է լինելու յետոյ»:

Ակումբի առաջին լիազուծար նիստին՝ 2018-ի նոյեմբերին, ելույթ ունեցած էր նաեւ Հայաստանի երկրորդ նախագահ՝ Ռուպերթ Քոչարեան: Երկօրեայ այդ հաւաքը, ի դէպ, անցած էր «Հայաստան եւ Ռուսաստան՝ երկու Հայրենիքներ» խորագրի ներքոյ:

VA Print Media

Book Printing • Hard Covers • Year Books
Restoration of Old Books & Bibles

Հետաքրքրուած ենք իրենց փոխարժեքով ստանալ՝

- Հայկական երգարաններ
- Կիլիկիոյ պատմական գիրքեր
- Ցեղասպանութեան հետ առընչուած գիրքեր

Եթէ ունիք եման գիրքեր եւ կը փափաքիք զանոնք վաճառել, կը խնդրենք մեզի հետ կապ հաստատել Հեռաձայնելով՝ ՎԱՀԷ ԱՋԱՊԱՀԵԱՆԻՆ:

Նոր Գիրքերու
Տպագրութեան
եւ Հին Գիրքերու
Նորոգութեան

Vahe Atchabahian
2004 E. Washington Blvd. • Pasadena, CA 91104
Tel: 626-793-6220 • Cell: 626-354-5924
vamedia@yahoo.com • www.vaprintmedia.com

Ցաւակցական

Կարապետ ձէրէճեանի մահուան տխուր առիթով (մահացած Լիբանան), «Մասիս» շաբաթաթերթի խմբագրութիւնն ու անձնակազմը իրենց խորագրաց վշտակցութիւնները կը յայտնեն հանգուցեալի համաջն հարազատներուն, մերձակորներուն եւ գաղափարի ընկերներուն, մասնաւորաբար՝ Տոթթ. եւ Տիկ. Եղիկ եւ Հուրի ձէրէճեանին:

Լրացրէ՛ք 2020 թվականի մարդահամարն այսօր:

9 պարզ հարցերին պատասխանելու համար ընդամենը մի քանի րոպե հատկացնելը օգնում է որոշել դուլարները, որոնք ֆինանսավորում են կարևոր ծրագրեր առաջիկա 10 տարիների համար:

Մարդահամարը միլիարդավոր դուլարներ մատուցելով օգնում է աջակցել համայնքային գլխավոր ծառայությունների, ներառյալ՝

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ

ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՍՆՆԴԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ

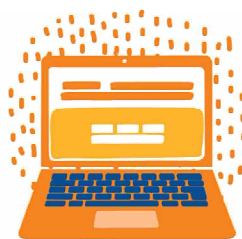

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ԵՎ ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ

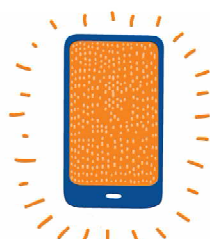

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՎ ԱՇԽԱՏԱՏԵՂԵՐԻ ԱՏԵՂԾՄԱՆ

Կալիֆորնիացիները կարող են օգնել ամբողջական հաշվարկի իրականացման, մասնակցելով երեք եղանակներից մեկի միջոցով՝

Առցանց
my2020census.gov

Հեռախոսով
844-330-2020

Փոստով
Լրացրէ՛ք և վերադարձրէ՛ք ձեր Մարդահամարի ձևաթուղթը:

Բոլոր համայնքները արժանի են իրենց ընտանիքների բարգավաճման և ապահովման հնարավորության:

Մարդահամարը լրացրէ՛ք 2020 թ. Սեպտեմբերի 30-ից առաջ:

Ձեր 2020 թ. Մարդահամարի տվյալներն անվտանգ են, պաշտպանված և գաղտնի: